

Primljeno / Received
30-09-2018 / 2018-09-30

Prihvaćeno / Accepted
16-11-2018 / 2018-11-16

Robert Slunjski

Turistička valorizacija nepokretne materijalne kulture baštine u Međimurju

Tourism valorisation of immovable tangible cultural heritage in Međimurje

Kulturna baština važan je element prezentacije prostora, nositelj identiteta određene ljudske zajednice te jedan od najvažnijih resursa kulturnoga turizma koji osmišljenom turističkom valorizacijom može postati pokretač razvoja područja. Istraživanje kulturne baštine u kontekstu kulturnoga turizma novijega je datuma u Hrvatskoj, jednako kao i pojava kulturnoga turizma koji je posljednjih dvadesetak godina postao globalni fenomen.

Cilj je istraživanja analiza stavova turista, izletnika i direktora međimurskih turističkih zajednica o potencijalu i valorizaciji nepokretne kulturne baštine u Međimurju radi identificiranja najvažnijih kulturnobaštinskih objekata i njihove što uspješnije turističke valorizacije. Stavovi turista i izletnika ispitani su anketnim upitnikom, a stavovi direktora turističkih zajednica dubinskim intervjuom.

Istraživanje je pokazalo da turisti nisu dovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja, da ona ima dobar turistički potencijal koji nije dovoljno iskorišten, da u Međimurju postoji nekoliko objekata kulturne baštine koji su uključeni u turističku ponudu, ali da većina baštinskih objekata još uvijek nije turistički valorizirana.

Ključne riječi: kulturna baština, turistička valorizacija, turistička ponuda, kulturni turizam, Međimurje, Hrvatska.

Cultural heritage is an important element of the presentation of an area, the bearer of identity of a certain community and one of the most important resources of cultural tourism. It can become a generator of development with the help of a well thought-out tourism valorisation strategy. Cultural heritage research in the context of cultural tourism is a new topic in Croatia, in the same way that the phenomenon of cultural tourism has become a global phenomenon in the last twenty years.

The aim of this study is to analyse the attitudes of tourists, excursionists and directors of Međimurje tourist boards about the potential valorisation of immovable cultural heritage in Međimurje; in order to identify the most important cultural and heritage sites, so that they would be valorised more successfully. The attitudes of tourists and excursionists were obtained with the help of a questionnaire, and attitudes of the directors of tourist boards with the help of in-depth interviews.

The research has shown that tourists are not familiar enough with the cultural heritage of Međimurje, that the region has good tourism potential that is not well utilised, that there are several cultural heritage sites in Međimurje that are included in the tourism supply, but that most of the heritage sites are still not valorised for the purposes of tourism.

Key words: cultural heritage, tourism valorisation, tourism supply, cultural tourism, Međimurje, Croatia.

Uvod

Kulturna baština važan je gospodarski potencijal koji se prije svega može iskoristiti, u turizmu. Turističkom ponudom kulturne baštine turistima se nude materijalna i nematerijalna kulturna dobra koja na izravan i neizravan način pridonose različitosti ukupne turističke ponude te povećanju turističkih prihoda u određenoj destinaciji (Graham, 2002).

Turistička valorizacija kulturne baštine omogućuje promidžbu kulturne baštine ali i ekonomsku promjenu kulturnoga dobra kojom ono postaje sposobno za samostalno ostvarivanje prihoda (Millar, 1989). Povezivanjem turizma i kulturne baštine potiče se profesionalno upravljanje kulturnim dobrima, omogućuje se bolja kontrola njihova korištenja te se stimulira lokalna i regionalna turistička potražnja (Gredičak, 2008).

Iako kulturni turizam u Međimurju nije sustavno razvijan i često mu se pridavala manja važnost u odnosu na druge selektivne oblike turizma, kultura je uvijek bila sastavni dio turističke ponude. Sve do prije desetak godina u turističkoj ponudi Međimurja kulturna baština uglavnom je korištena kao prateći, dopunski sadržaj za oblike turizma (npr. ruralni ili tranzitni) koji su bili označeni kao važniji za turistički razvoj Međimurja.

Posljednjih se godina govori o razvoju selektivnih oblika turizma u Međimurju i u tom kontekstu o kulturnome turizmu kao djelu turističke ponude. Međutim, od ukupno šezdesetak zaštićenih objekata kulturne baštine u Međimurju, samo ih je nekoliko uključeno u turističku ponudu. Da bi se pak povećala turistička atraktivnost niza baštinskih objekata, potrebno ih je primjereno označiti, prezentirati, infrastrukturno opremiti te dopuniti određenim sadržajima.

Kulturna baština Međimurja u nadležnosti je Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Varaždinu. U registru kulturnih dobara Ministarstva kulture RH sredinom 2018. godine bilo je 67 nepokretnih kulturnih dobara s područja Međimurja, od čega su 3 kulturna dobra od nacionalnog značenja (Stari grad Čakovec u kojem je stolova-

Introduction

Cultural heritage is an important economic potential that can be utilised, above all, in tourism. The supply of cultural heritage to tourists allows them to experience tangible and intangible cultural goods, which directly and indirectly contribute to the diversity of the total supply for tourists and to the increase of revenues from tourism in a given destination (Graham, 2002).

Tourism valorisation of cultural heritage promotes cultural heritage and enables the economic conversion of cultural goods, thus becoming capable of independently generating profit (Millar, 1989). Combining cultural heritage and tourism encourages professional management of cultural goods, enables better control of the utilisation of cultural potential and stimulates local and regional tourism demand (Gredičak, 2008).

Although cultural tourism in Međimurje has not been systematically developed and has often been given less importance than other selective forms of tourism, culture has always been an integral part of the tourism supply. Until ten years ago cultural heritage was mostly used as a complementary facility for other forms of tourism, such as rural or transit tourism, in Međimurje because it was thought to be more important for tourism development.

The last few years have seen the development of selective forms of tourism in Međimurje and, in this context, of cultural tourism as part of the tourism supply. However, out of a total of sixty protected cultural heritage sites in Međimurje, only a few of them are included in the tourism supply. In order to increase the attractiveness of a number of heritage sites for tourists, it is appropriate to highlight them, present them, equip with infrastructure, and develop additional facilities.

The cultural heritage of Međimurje is under the jurisdiction of the Ministry of Culture of the Republic of Croatia, and the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Conservation Department in Varaždin. In the cultural goods registry of the Ministry of Culture of the Republic of Croatia in mid-2018, there were 67 immovable cultural goods from Međimurje, 3 of which are of national importance (Old

la obitelj Zrinski, crkva sv. Jeronima u Štrigovi s freskama Ivana Rangera, najvažnijega sakralnog baroknog umjetnika u Hrvatskoj, te kapela sv. Jelene u Šenkovcu s očuvanim gotičkim freskama i grobnicom obitelji Zrinski), 10 je preventivno zaštićenih kulturnih dobara, a 54 su zaštićena kulturna dobra. U zakonskim aktima koji se odnose na zaštitu i očuvanje kulturnih dobara u RH definicije navedenih kategorija zaštićenih dobara ne postoje. Svrstavanje kulturnih dobara u određenu kategoriju obavljaju stručna povjerenstva u Ministarstvu kulture na temelju vlastite procjene dobra pri čemu najveću vrijednost imaju kulturna dobra od nacionalnog značenja, a najmanju zaštićena kulturna dobra. Kulturna dobra nalazimo na području cijelog Međimurja, a najviše ih ima na području grada Čakovca. Dominiraju pojedinačna kulturna dobra, uglavnom sakralnog karaktera, a samo je jezgra grada Čakovca zaštićena kao kulturno-povijesna cjelina.

Za razvoj kulturnoga turizma neke destinacije važan su resurs različita događanja, odnosno manifestacije. Njima se promiče tradicija i autentičnost određene sredine, obnavljaju se povijesni događaji ili se jednostavno stvaraju novi događaji i aktivnosti. Najposjećenije kulturne i zabavne manifestacije u Međimurju, koje posjeti nekoliko desetaka tisuća izletnika i turista uglavnom iz županija Središnje Hrvatske, ali i iz susjedne Mađarske i Slovenije jesu Porcijunkulovo, Ljeto u gradu Zrinskih, Jesen u gradu Zrinskih i Advent u gradu Zrinskih. Ta se događanja odvijaju u prostorima samo dvaju kulturnih dobara – kulturno-povijesne cjeline grada Čakovca i Staroga grada Čakovca.

Osnovni je preduvjet uspješnoga kulturnog turizma osmišljena strategija turističke valorizacije kulturne baštine koja u Međimurju još uvijek ne postoji. Općenito se može reći da i danas kulturna baština nije dovoljno uključena u aktualnu turističku ponudu te da se koristi manje od prirodne. Dapače, u medijima u kojima se predstavlja još uvijek se koristi kao dodatni sadržaj koji „obogaćuje” prirodne atrakcije ili druge oblike turizma zbog čega turistička vrijednost kulturne baštine zaostaje za njezinom edukacijskom i znanstvenom vrijednošću.

Town of Čakovec in which the family Zrinski ruled, the Church of St. Jerome in Štrigova with frescoes painted by Ivan Ranger, the most important sacral baroque artist in Croatia and the Chapel of St. Helen in Šenkovec with preserved gothic frescoes and the tomb of the Zrinski family), 10 that are of preventively protected status, and 54 with protected status. In the laws regarding the protection and preservation of cultural goods in Croatia, there are no categorial definitions for the listed cultural goods. The categorisation of cultural goods into specific categories is done by a professional committee at the Ministry of Culture according to personal evaluation, whereby the most value is placed on nationally important cultural goods, while the ones with the least relative value are protected cultural goods. Cultural goods can be found throughout the entire territory of Međimurje, but most are located in the town of Čakovec. Individual cultural goods dominate, mostly sacral, and only the centre of Čakovec is protected as a cultural and historic entity.

Events can also be a significant resource for the development of cultural tourism of a specific destination. They promote the traditions and authenticity of a specific environment, recreate historic events, or simply create new events and activities. The most visited cultural and entertainment events in Međimurje, by tens of thousands of tourists and travellers mostly from central Croatia, but also from neighbouring Hungary and Slovenia are, Porcijunkulovo, Summer in the Town of Zrinski, Autumn in the Town of Zrinski and Advent in the Town of Zrinski. These events are held in the spaces of only two cultural goods – cultural and historic entity of the Town of Čakovec and the Old Town of Čakovec.

The basic prerequisite for successful cultural tourism is a well thought-out tourism valorisation strategy, specifically in terms of cultural heritage valorisation, which has not yet been developed in Međimurje. In general, it can be said that at the moment, cultural heritage is not sufficiently included in the current tourism supply and is utilised less often than natural heritage. Indeed, in presentation media, it is still presented within the framework of additional facilities that “enrich” natural attractions or other forms of tourism. Due to this, the tourism value of cultural heritage lags behind its educational and scientific value.

Kulturna je baština turistički atraktivan, a samim time i gospodarski upotrebljiv i iskoristiv oblik kulture nekog društva ili područja (McKercher i Du Cros, 2002). Troškovi očuvanja baštine vrlo su veliki i povećavaju se s predstavljanjem baštine posjetiteljima, stoga je potrebno kulturnu baštinu uključiti u turističke tokove te učinkovitim upravljanjem osigurati njezinu revitalizaciju i održivost. Glavni izvor prihoda za većinu kulturnih dobara dugo su vremena bila javna sredstva, a usporedno s njihovim smanjivanjem rasla je potreba za drugim vrstama prihoda. Zbog toga se kulturna dobra okreću turizmu kao glavnom izvoru prihoda. Baština kroz turizam može biti pokretač lokalnoga i nacionalnoga gospodarstva jer može povećati broj zaposlenih, gospodarsku aktivnost i prihode (Richards, 1996).

Glavni cilj svima onima koji se bave poslovima vezanim uz baštinu treba biti njezino očuvanje, a najučinkovitiji je način očuvanja gospodarska valorizacija kroz turističku djelatnost (Zeppel i Hall, 1991). Kako je kulturna baština osjetljiva na neprihvatljive zahvate i procese, njezina valorizacija mora biti u okvirima održivoga razvoja (Maroević, 2001).

Cilj i metodologija istraživanja

Glavni je cilj ovoga rada istražiti stavove izletnika, turista i direktora međimurskih turističkih zajednica o valorizaciji kulturne baštine u turizmu Međimurja, ali i pokazati koji su njihovi prijedlozi za uspješnije korištenje baštinskih objekata te koji kulturno-baštinski objekti mogu biti osnova razvoja međimurskoga turizma u budućnosti.

Rad se temelji na sljedećim hipotezama:

- H1. Turisti nisu dovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja.
- H2. Kulturna baština Međimurja ima dobar turistički potencijal koji nije dovoljno iskorišten.
- H3. Najvažnije je kulturno-baštinsko dobro Međimurja Stari grad Čakovec.

U postavljanju navedenih hipoteza krenulo se od pretpostavki da većina turista koji posjećuju Međimurje nije zainteresirana za kulturnu baštinu

Cultural heritage represents a form of culture of a particular society or area attractive to tourists which becomes economically viable (McKercher and Du Cros, 2002). The cost of heritage preservation is very large and increases when heritage is utilised for tourism, so it is necessary to incorporate cultural heritage into tourist flows and to ensure its revitalisation and sustainability through effective management. Public funding was long the main source of income for most cultural goods but, public money became more scarce, the need for other types of income grew. Because of this, cultural heritage sites turned to tourism as the main source of income. Tourism of heritage can be a generator of local and national economies as it can increase the number of employees, economic activity and income (Richards, 1996).

The main goal for all those involved in heritage related activities should be preservation, and the most efficient way of doing so is economic valorisation by tourism (Zeppel and Hall, 1991). Valorisation of cultural heritage must be within the framework of sustainable development because it is vulnerable to inappropriate interventions and processes which can hurt its attractiveness (Maroević, 2001).

Objective and methodology of research

The main aim of this paper is to investigate attitudes of tourists, excursionists, and directors of tourist boards in Međimurje about the valorisation of cultural heritage in tourism in Međimurje, their proposals for more successful use of heritage sites, and which cultural and heritage sites they thought could be the basis for the development of tourism in Međimurje in the future.

The work is based on the following hypotheses:

- H1. Tourists are not familiar enough with the cultural heritage of Međimurje.
- H2. The cultural heritage of Međimurje has good tourism potential that is not sufficiently utilised.
- H3. The most important cultural and heritage centre of Međimurje is the Old Town of Čakovec.

While stating these hypothesis, it was presumed that most of the tourists who visit Međimurje are not interested in cultural heritage and do not know

i da o njoj vrlo malo zna, da u Međimurju postoje kulturno-baštinski objekti čiji turistički potencijal još uvijek nije prepoznat te da je zbog povijesne, obrazovne i znanstvene vrijednosti Stari grad Čakovec najvažnije kulturno-baštinsko dobro u Međimurju.

Navedene hipoteze ispitat će se ovim osnovnim metodama: metodom anketnoga istraživanja, metodom dubinskoga intervjua i statističkom metodom.

Statistička metoda uključuje deskriptivnu statistiku i grafičko prikazivanje podataka. Metoda deskriptivne statistike uz grafičko prikazivanje podataka korištena je za interpretaciju demografskih podataka i podataka turističke statistike, a za utvrđivanje razlika u odgovorima ispitanika osim deskriptivne statistike korišten je i hi-kvadrat test te t-test i jednosmjerna analiza varijance (ANOVA) od čega su prikazani samo oni rezultati koji upućuju na statistički značajnu povezanost demografskih obilježja i odgovora na pitanja iz anketnoga upitnika.

Cilj je ovog anketnog istraživanja istražiti profil turista i izletnika koji posjećuju Međimurje te njihove stavove o turističkoj valorizaciji kulturne baštine u Međimurju. Istraživanje je provedeno na prigodnome slučajnom uzorku od 200 punoljetnih turista i izletnika u dvama najposjećenijima međimurskim destinacijama - Čakovcu i Svetom Martinu na Muri. U Sv. Martinu anketirano je 116 (58 %), a u Čakovcu 84 (42 %) ispitanika. Anketni upitnik sastojao se od ukupno 21 pitanja i to od 17 pitanja zatvorenog i 4 otvorenog tipa. Anketiranje je provedeno izravno, odnosno tehnikom licem u lice, sredinom 2017. godine.

U radu je korištena i metoda dubinskoga intervjua koju karakterizira samo grubi plan razgovora s pitanjima kao svojevrsnim natuknicama koje potiču kazivača na iznošenje stavova o zadanoj temi, a obavlja se sve dok se ona ne iscrpi. Osnovni je cilj intervjua prikupljanje informacija o stavovima direktora (voditelja) sedam turističkih zajednica s područja Međimurske županije (TZ Čakovec, TZ Prelog, TZ Mursko Središće, TZ Nedelišće, TZ Sveti Martin na Muri, TZ Štrigova i TZ Međimurske županije) vezanim uz turistički potencijal i valorizaciju kulturne baštine u turizmu. Intervjuiranje je provedeno u prosincu 2017. i siječnju 2018. godine.

much about it, that in Međimurje there are objects of cultural heritage which have unrecognised tourism potential, and that because of its historical, educational, and scientific value the Old Town of Čakovec is the most important cultural good in Međimurje.

The main methods employed in the paper to examine these hypotheses were questionnaire survey, in-depth interviews, and the statistical method.

The statistical method includes descriptive statistics and graphical presentation of data. The method of descriptive statistics with graphical presentation of data was used for the interpretation of demographic data and statistical data about tourism. Apart from descriptive statistics, a chi-square test, a t-test, and a one-way variance analysis (ANOVA) were used in order to determine differences in respondents' answers, which pointed to statistically significant correlations of demographic characteristics and answers to questionnaires.

The aim of this survey is to investigate the profile of tourists and excursionists visiting Međimurje and their attitudes about tourism valorisation of cultural heritage in Međimurje. The survey was conducted on an appropriate random sample of 200 adult tourists and excursionists in two of the most visited destinations in Međimurje: - Čakovec and Sveti Martin na Muri. In Sveti Martin 116 (58%) tourists were interviewed, and in Čakovec there were 84 (42%) respondents. The survey questionnaire consisted of a total of 21 questions, including 17 forced-choice and 4 open-ended questions. The survey was conducted directly, i. e. face-to-face, in mid-2017.

This paper also used the in-depth interview method, as a discussion focused on questions that encouraged the speakers to express their views on the proposed subject and was being conducted as long as there were issues to discuss. The main objective of the interviews was to collect information on the attitudes of the directors (managers) of the seven tourist boards from Međimurje County (TZ Čakovec, TZ Prelog, TZ Mursko Središće, TZ Nedelišće, TZ Sveti Martin na Muri, TZ Štrigova and TZ Međimurje County) regarding current valorisation of cultural heritage in tourism. The interviews were conducted in December, 2017 and January 2018.

Prostor istraživanja

Prostor istraživanja obuhvaća Međimurje, najsjeverniji dio Republike Hrvatske, odnosno, najsjeverniji dio najvažnije hrvatske makroregije – Središnje Hrvatske. Međimurje se nalazi između Drave - koja ga razdvaja od ostaloga dijela Hrvatske, Mure - koja čini najveći dio granice s Mađarskom te granice s Republikom Slovenijom na zapadu (sl. 1). S površinom od oko 729,5 km² Međimurje čini svega 1,3 % površine Republike Hrvatske, dok s 113 804 stanovnika (Popis stanovništva 2011. godine) čini 2,7 % stanovništva Republike Hrvatske.

U administrativnom smislu najveći dio Međimurja pripada Međimurskoj županiji koja je podijeljena na tri grada (Čakovec, Prelog i Mursko Središće) i 22 općine sa 128 naselja. Odabir Međimurja kao prostora istraživanja utemeljen je na prirodnogeografskoj homogenosti toga prostora te na izraženom regionalnom identitetu koji se temelji i na bogatoj kulturnoj baštini.

Research area

The research area includes Međimurje, the northernmost part of the Republic of Croatia, i. e. the northernmost part of the most important Croatian macro-region - Central Croatia. Međimurje is located between the Drava, which separates it from the rest of Croatia, the Mura, which forms the largest part of the border with Hungary, and the border with the Republic of Slovenia in the west (Fig. 1). With an area of about 729.5 km², Međimurje accounts for only 1.3% of the territory of the Republic of Croatia, and with 113 804 inhabitants (Population Census in 2011) it accounts for only 2.7% of the population of the Republic of Croatia.

In the administrative sense, most of Međimurje belongs to Međimurje County, and is divided into 3 administrative towns (Čakovec, Prelog and Mursko Središće) and 22 municipalities with 128 settlements. The selection of Međimurje as the area of research was based on the natural and geographic homogeneity of this space and on its pronounced regional identity, based on rich cultural heritage.

Sl. 1. Područje istraživanja –
Međimurska županija
Fig. 1 Research area –
Međimurje region

Izvor / Source: Međimurje Press

Pregled dosadašnjih istraživanja

Pojam kulturna baština (*kulturno nasljeđe*), nije uvijek imao isto značenje koje ima danas. Danas obuhvaća sve aspekte prošlih i suvremenih kultura, a svojedobno je označavao isključivo povijesne spomeničke objekte (McKercher i Du Cros, 2002), zbog čega se prije pojma kulturna baština koristio pojam *spomenik kulture*, što se i danas čini, ali u užem značenju.

O kulturnoj baštini kao statičnoj vrijednosti kojoj je potrebna zaštita do prije dvadesetak godina govorilo se uglavnom u kontekstu konzervacije, a literatura koja kulturna dobra promatra u okviru turističke djelatnosti javlja se tek u novije doba, krajem dvadesetog stoljeća (tab. 1).

Krajem dvadesetoga stoljeća javlja se niz autora (Richards, 1996; Leask, 2001; Timothy i Boyd, 2003; Smith, 2006) koji su usmjereni na turističku valorizaciju kulturne baštine jer njezino uključivanje u turističku djelatnost omogućuje gospodarski razvoj društva i njezinu zaštitu (Zeppel i Hall, 1991; McKercher i Du Cros, 2002). Pojavljaju se i autori koji istražuju odnos kulturne baštine i turizma s političkoga, arheološkoga, gospodarskoga i dr. stajališta (Boniface i Moulin, 2001; Du Cros, 2001; Graham, 2002). Tada je nastala i najvažnija knjiga koja se bavi proučavanjem kulturne baštine s geografskoga aspekta „*A Geography of Heritage*“ (Graham, Ashworth i Tunbridge, 2000) u kojoj se raspravlja o povezanosti baštine i identiteta, korištenju kulturne baštine, konfliktima proizašlim iz njezina korištenja te ulozi UNESCO-a u stvaranju svjetske (globalne) baštine.

Istraživanja autora koji se bave turističkom valorizacijom kulturne baštine prvenstveno su usmjerena na stjecanje novih saznanja o obilježjima turističke potražnje – koji su izvori informacija korišteni pri odabiru destinacije, kakva je motivacija turista za dolazak u određenu destinaciju, kako ocjenjuju kulturno-baštinsku ponudu u odnosu na druge destinacije, koliko troše, kojim se aktivnostima gosti bave za vrijeme odmora i dr. Tako Richards (1996; 2002) istražuje proizvodnju i potrošnju europskoga kulturnog turizma te karakte-

An overview of current research

Cultural heritage did not always have the same meaning it has today. Today it encompasses all aspects of past and contemporary cultures and in the past it referred only to historical monuments (McKercher and Du Cros, 2002). That is the reason why, instead of the concept of cultural heritage, the term “cultural monument” used to be used. The term is still used today but in a narrower sense.

Until twenty years ago, cultural heritage was viewed as a static value that needed protection and which was mainly spoken of in the context of conservation. Only in the more recent times, at the end of the twentieth century, literature referring to cultural heritage in a dynamic relationship with tourism emerged (Tab. 1).

At the end of the twentieth century a number of authors appeared (Richards, 1996; Leask, 2001; Timothy and Boyd, 2003; Smith, 2006), who focused on the tourism valorisation of cultural heritage, as incorporating cultural heritage into tourism activity helps to bring about the economic development of a society and preserve it (Zeppel and Hall, 1991; McKercher and Du Cros, 2002). Also, there are authors dealing with the management of cultural heritage and the relationship between cultural heritage and tourism from various aspects such as political, archaeological, economic, and so on (Boniface and Moulin, 2001; Du Cros, 2001; Graham, 2002). The most important book dealing with the study of cultural heritage from the geographic aspect “*A Geography of Heritage*” (Graham, Ashworth and Tunbridge, 2000) was written in this period. It discusses the connection between heritage and identity, the utilisation of cultural heritage, conflicts arising from it and the role of UNESCO in creating world (global) heritage.

The research of different authors of tourism valorisation of cultural heritage is primarily aimed at acquiring new knowledge of the characteristics of tourist demand: what are the sources of information which are used in the choice of destinations; what motivates tourists to travel to a particular destination; how do they evaluate the supply of cultural heritage compared to other destinations; how much do they spend; which activities do they participate in. Richards (1996, 2002) explored the production and consumption of European cultural tourism and the

Tab. 1. Glavna obilježja, teme i ciljevi istraživanja kulturne baštine u turizmu te vodeći autori u svijetu i Hrvatskoj
Tab. 1. Main features, themes and goals of exploring cultural heritage in tourism and the leading authors in the world and in Croatia.

	1990. - 2003.		2003. do danas / 2003 to date	
	u svijetu / In the world	u Hrvatskoj / In Croatia	u svijetu / In the world	u Hrvatskoj / In Croatia
Glavna obilježja i teme istraživanja / Main features and research topics	<ul style="list-style-type: none"> - pojava i naglo povećanje broja znanstvenih radova o turističkoj valorizaciji kulturne baštine - turistička valorizacija kulturne baštine i gospodarski razvitak / - the phenomenon and the rapid increase in the number of scientific papers on tourism valorisation of cultural heritage - valorisation of cultural heritage in tourism in the context of economic development 	<ul style="list-style-type: none"> - mali broj istraživanja i istraživača - uspješno upravljanje baštinskim atrakcijama / - a small number of research papers and researchers - successful management of heritage attractions 	<ul style="list-style-type: none"> - povećan broj radova o turističkoj valorizaciji kulturne baštine, osobito nematerijalne - slojevit odnos kulturne baštine i kulturnoga turizma / - increased number of papers on tourism valorisation of cultural heritage, in particular immaterial - the relationship between cultural heritage and cultural tourism 	<ul style="list-style-type: none"> - pojačan interes te veći broj istraživača i radova u odnosu na prethodno razdoblje - upotreba i zaštita kulturnih resursa u turističkoj ponudi / - increased interest and a greater number of researchers and papers compared to the previous period - the use and protection of cultural resources in the tourism supply
Glavni ciljevi istraživanja / Main research goal	<ul style="list-style-type: none"> - istražiti valorizaciju kulturne baštine s različitih aspekata (turističkog, ekonomskog, političkog i dr.) / - to explore the valorisation of cultural heritage from different aspects (tourism, economic, political and other) 	<ul style="list-style-type: none"> - istražiti postavke uspješnoga upravljanja kulturnim dobrima u turizmu / - exploring the setting of successful management of cultural goods in tourism 	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati odnos baštine i turizma te istražiti prezentaciju, valorizaciju i zaštitu materijalne i nematerijalne baštine u turističkoj djelatnosti / - analysis of the relationship between heritage and tourism and explore the presentation, valorisation and protection of tangible and intangible heritage in tourism 	<ul style="list-style-type: none"> - podizati svijesti o potrebi očuvanja baštine te istražiti načine korištenja kulturnih resursa u kontekstu turizma / - raising awareness of the need for heritage conservation and explore ways of utilising cultural resources in the context of tourism
Vodeći autori / Leading authors	Richards, G., McKercher, B., Du Cros, H., Boniface, P., Leask, A., Graham, B.	Jelinčić, D. A., Antolović, J., Marušić, Z., Tomljenović, R.	Richards, G., McKercher, B., Timothy, D., Boyd, S., Du Cros, H., Millar, S., Smith, L.	Jelinčić, D. A., Antolović, J., Marušić, Z., Tomljenović, R., Gredičak, T., Geić, S., Vrtiprah, V.

ristike kulturnih turista; Timothy (1997) analizira utjecaj turizma na osobni doživljaj kulturne baštine; Du Cros (2001) istražuje modele za razvoj održivog kulturnog turizma; Leask (2002) istražuje važnost uspješna upravljanja baštinskim objektima u turizmu; Huges i Allen (2005) analiziraju kulturni turizam u Srednjoj i Istočnoj Europi te utjecaj turističkih agenata na formiranje slike o tom prostoru; Smith (2006) istražuje različite mogućnosti korištenja kulturne baštine; Dragičević i dr. (2013) bave se evaluacijom turističkih atrakcija u Somboru i Apatinu, a Loulanski i Loulanski (2015) analiziraju održivo integriranje kulturne baštine i turizma.

U Hrvatskoj su znanstveni radovi koji se bave istraživanjem stavova turista i direktora turističkih zajednica o turističkoj valorizaciji kulturne baštine rijetko zastupljeni u literaturi jer je ovo istraživačko područje relativno novo. Prvo sveobuhvatno istraživanje stavova i profila kulturnih turista u Hrvatskoj potaknuo je Institut za turizam (Tomljenović i Marušić, 2008). Njime su, između ostalog, istraženi stavovi turista o posjećenim atrakcijama i hrvatskoj kulturnoturističkoj ponudi s ciljem stvaranja što kvalitetnije podloge za razvoj hrvatskih kulturno-turističkih proizvoda u budućnosti. Istraživanjem kulturnog turizma u Hrvatskoj bavi se i Vrtiprah (2006) koja analizira kulturne resurse u turističkoj ponudi 21. stoljeća. Jelinčić (2008) ističe nezadovoljstvo inozemnih gostiju kulturnom ponudom i njihovu neinformiranost o kulturnim sadržajima destinacije koju posjećuju te (2010) analizira upravljanje kulturnim dobrima u hrvatskom turizmu. Gredičak (2008) analizira kulturnu baštinu u funkciji turizma i „potrošače kulturnih proizvoda“, a Demonja (2011) analizira hrvatska iskustva u kulturnom turizmu i predstavlja više uspješnih kulturnoturističkih projekata u Hrvatskoj koji privlače turiste. Potencijal turističke valorizacije nematerijalne kulturne baštine ruralnih područja Dalmacije istražuju Petrić i Jasenko (2012), dok se valoriziranjem kulturnoga krajolika u Hrvatskoj i potrebom njegove zaštite bavi Dumbović-Bilušić (2015). Urošević i Afrić Rakitovac (2018) istražuju inovativne modele valorizacije i revitalizacije kulturne baštine u održivom turizmu.

characteristics of cultural tourists; Timothy (1997) analysed the impact of tourism on personal experience of cultural heritage; Du Cros (2001) explored models for the development of sustainable cultural tourism; Leask (2002) explored the importance of successful management of heritage sites in tourism; Huges and Allen (2005) analysed cultural tourism in Central and Eastern Europe and the influence of travel agents on the formation of ideas about the area; Smith (2006) explored different possibilities of using cultural heritage, Dragičević et al (2013) dealt with the evaluation of tourist attractions in Sombor, Apatin and Loulanski and Loulanski (2015) analysed the sustainable integration of cultural heritage and tourism.

In Croatia, scientific papers dealing with the research of the attitudes of tourist and directors of tourist boards on tourism valorisation of cultural heritage are rarely represented in literature, which is the consequence of the fact that this area of research is relatively new. The first comprehensive study of the attitudes and profiles of cultural tourists in Croatia was encouraged by the Institute of Tourism and conducted in 2008 (Tomljenović and Marušić). Among other things, it explored the attitudes of tourists about the attractions they visited and Croatian cultural and tourism supply with the aim of creating a base for the development of Croatian cultural products in tourism (of the highest quality) in the future. The study of cultural tourism in Croatia is also dealt with in the study done by Vrtiprah (2006), which analysed cultural resources in the tourism supply in the 21st century. Jelinčić (2008) points out the dissatisfaction of foreign guests with the cultural supply and the lack of information on cultural sites and events in the visited destination, and (2010) analysed the management of cultural goods in Croatian tourism. Gredičak (2008) analysed cultural heritage in the function of tourism and “consumers of cultural products”, and Demonja (2011) analysed Croatian cultural tourism experiences and presented some of the more successful projects in cultural tourism that have attracted tourists in Croatia. The potential of tourist valorisation of intangible cultural heritage of rural areas of Dalmatia was dealt with Petrić and Jasenko (2012), while valorisation of the cultural landscape in Croatia and the need for its protection was dealt with by Dumbović-Bilušić (2015). Urošević and Afrić Rakitovac explored innovative models of valorisation and revitalisation of cultural heritage in sustainable tourism.

S geografskoga aspekta kulturnom baštinom u turizmu bavi se Šakaja (1998) koja analizira prostornu organizaciju i gospodarsko značenje kulturnih djelatnosti u Hrvatskoj, Faričić (2007) istražuje kulturnu baštinu hrvatskoga otočnog prostora i mogućnosti njezine društveno-gospodarske valorizacije, Zupanc (2010) istražuje prezentaciju i vrednovanje prirodne i kulturne baštine u Istri, a Opačić (2017) analizira modele turističkoga vrednovanja kulturnoga nasljeđa.

Za područje Međimurja ne postoje radovi koji istražuju kulturnu baštinu u turističkoj djelatnosti. Postoji samo jedan znanstveni rad koji analizira regionalni identitet kao pokretačku snagu razvoja turizma (Marković i Fuerst-Bjeliš, 2015).

Rezultati ankete provedene među turistima i izletnicima

Prvih sedam pitanja anketnog upitnika odnosi se na demografska obilježja anketiranih. Od 200 ispitanika žene su činile 59 % (118), a muškarci 41 % (82). Prosječna dob ispitanika bila je 33,8 godina pri čemu je udio mladih (0–19 godina) bio 12 %, zrelih (20–59 godina) 80 %, a starih (60 i > godina) 8 %. Većina ispitanika (58 %) bila je oženjena (udana). Ovi podaci navode na zaključak da su u razdoblju u kojem je provedeno istraživanje (srpanj i kolovoz 2017.) u navedenim destinacijama uglavnom boravili turisti srednje životne dobi i da njima treba prilagođavati turističku ponudu.

Prema stupnju obrazovanja 5 % ispitanika imalo je završenu osnovnu školu, 44 % srednju (trogodišnju ili četverogodišnju) školu, 16 % višu školu te 32 % fakultet. Završen magisterij ili doktorat znanosti imalo je 3 % ispitanika. Kao što je bilo i očekivano najveći broj ispitanika imao je završenu srednju školu dok je nešto veći od očekivanog bio broj ispitanika sa završenim fakultetom i višim stupnjem obrazovanja. Također očekivano većina ispitanika (61 %) bila je zaposlena, studenata je bilo 26 %, umirovljenika 6 % i nezaposlenih 7 %.

Najveći broj ispitanika bio je iz Hrvatske (123 ili 61 %). Stranih ispitanika bilo je iz 11 država, najviše iz obližnje Slovenije (21 %) i Austrije (3 %), dok su ostali bili prisutni u manjim postocima

From the geographic point of view, Šakaja (1998) dealt with cultural heritage in tourism by analysing different factors of spatial organisation and economic value of cultural activities in Croatia, Faričić (2007) explored the cultural heritage of Croatian islands and the possibility of their socio-economic valorisation, Zupanc (2010) explored the presentation and evaluation of natural and cultural heritage in Istria, and Opačić (2017) explored models of valorisation of cultural heritage in tourism.

There are no previous papers exploring cultural heritage in tourism activity in Međimurje, and there is only one scientific paper that analyses regional identity as the driving force of tourism development (Marković and Fuerst-Bjeliš, 2015).

Survey results conducted among tourists and excursionists

The first seven questions of the survey questionnaire refer to the demographic characteristics of the respondents. Of the 200 respondents, women accounted for 59% (118), and men for 41% (82). The average age of respondents was 33.8 years old, with the share of young people (0-19 years old) being 12%, mature (20-59 years old) 80% and older (60 and > years old) 8%. Most of the respondents (58%) were married. This data suggests that during the survey period (July and August 2017) tourists were mostly middle-aged and this was the demographic which the tourism supply in these destinations should aim for.

In terms of education, 5% of respondents had completed elementary school, 44% secondary school (three years or four years), 16% higher education, 32% university degree (4, 5 or 6 years), and 3% of respondents had a master's degree or a doctorate in sciences. As expected, the largest number of respondents had a degree in master of science or a PhD. Also as expected, most of the respondents (61%) were employed, 26% were students, 6% were pensioners, and 7% unemployed.

The largest number of respondents were from Croatia (123 or 61%). Foreign respondents were from 11 countries, mostly from neighbouring Slovenia (21%) and Austria (3%), while tourists from other countries were present

(sl. 2). Turisti iz navedenih susjednih država uglavnom dolaze u Terme Sv. Martin i to najviše zbog nižih cijena usluga u odnosu na regionalnu inozemnu konkurenciju, pri čemu je kvaliteta ponude jednaka ili viša.

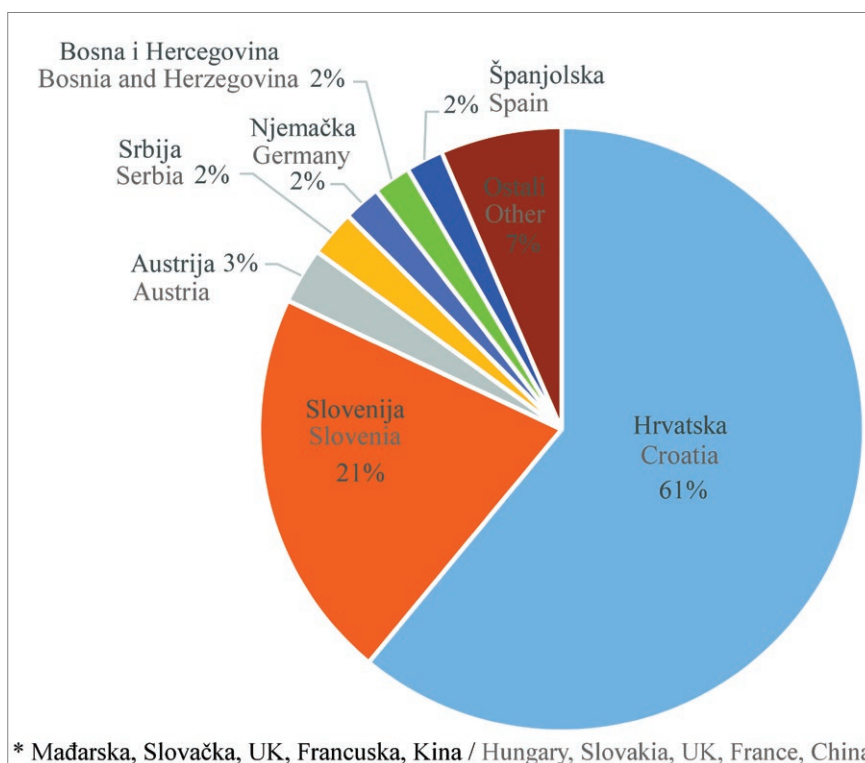
Od ukupno 123 ispitanika iz Republike Hrvatske čak 4/5 dolazi iz Zagrebačke makroregije i to 30 % iz Grada Zagreba, 28 % iz Varaždinske, 15 % iz Koprivničko-križevačke i 7 % iz Krapinsko-zagorske županije, dok ostali dolaze iz drugih dijelova RH. Ti podaci pokazuju da je turistička ponuda Međimurja usmjerena u prvom redu na domaće tržište i to poglavito na gradove i županije Središnje Hrvatske otkud dolazi najveći broj izletnika i turista.

Najveći udio ispitanika (38 %) posjetio je Međimurje 2 do 5 puta, zatim slijede oni koji su prvi put u posjetu (36 %), a najmanje je onih koji su više od 5 puta posjetili Međimurje (26 %). Navedeni je pokazatelj zapravo povoljan jer pokazuje da je čak 2/3 ispitanika posjetilo Međimurje dva ili više puta, što govori o njihovu zadovoljstvu dobivenom uslugom.

in small percentages (Fig. 2). Tourists from the mentioned neighbouring countries mainly came to Terme Sv. Martin (a hot springs resort), mostly because of the lower prices of services compared to the regional competition, and the quality of the supply is equal or higher.

Out of a total of 123 respondents from the Republic of Croatia, four-fifths of them came from the Zagreb macro-region, 30% from the City of Zagreb, 28% from Varaždin, 15% from Koprivnica-Križevci County, and 7% from Krapina-Zagorje County, while others came from other parts of the Republic of Croatia. These data show that the tourism supply of Međimurje is directed primarily at the domestic market, to the towns and counties of Central Croatia, where the largest number of excursionists and tourists come from.

Most of the respondents (38%) had previously visited Međimurje between 2 and 5 times, followed by those who were visiting for the first time (36%), and those who had visited Međimurje (26%) more than 5 times. This indicator is in fact beneficial because it shows that as many as two-thirds of the respondents had previously visited Međimurje two or more times, and this reflects their satisfaction with the services provided.

Sl. 2. Struktura ispitanika prema emitivnim državama
Fig. 2 The percentage of respondents according to the country of origin

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017. godine)
Source: Research questionnaire (July, 2017)

Pearsonovim koeficijentom korelacije utvrđena je statistička povezanost između broja posjeta Međimurju i dobi turista ispitanika ($r=0,702$; $p=0,000$). Utvrđena je statistički značajna povezanost između odabranih varijabla, tj. možemo reći da su stariji turisti u većoj mjeri više puta posjetili Međimurje od mlađih turista, što je i očekivano.

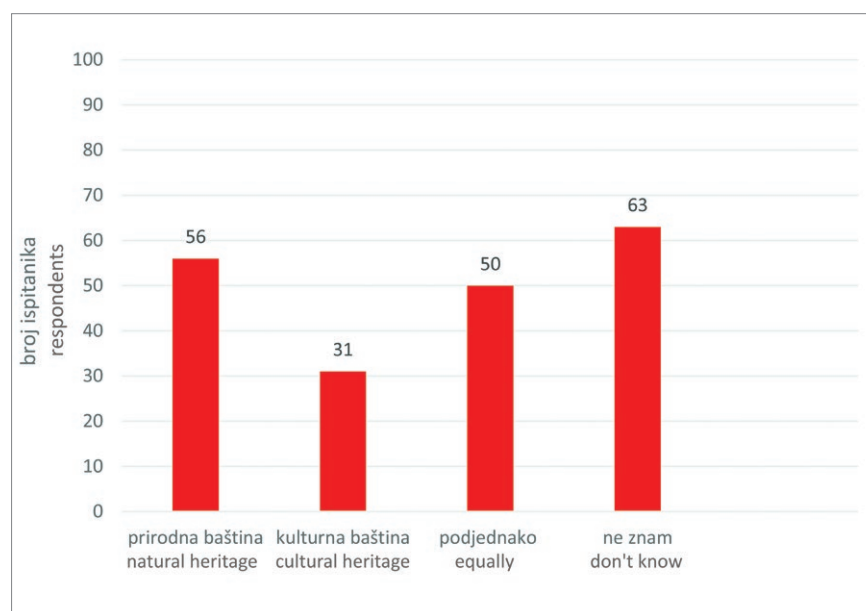
Kao glavni motiv dolaska najveći broj ispitanika (46 %) označio je odmor i relaksaciju, zatim zdravstvene (*wellness*) sadržaje (23 %) te prirodne ljepote (11 %). Kulturnu baštinu, kao glavni motiv dolaska u Međimurje, navodi svega 7 % ispitanika. Navedeni su glavni motivi bazirani prvenstveno na ponudi Termi Sv. Martin, na rastućoj prepoznatljivosti Međimurske vinske ceste i na razvijenoj sportskoj i biciklističkoj infrastrukturi te su odraz značajnih ulaganja privatnoga i javnoga sektora posljednjih dvadesetak godina u turizam Međimurja.

Na pitanje *Koja je baština, prirodna ili kulturna, više zastupljena u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja?* najveći broj ispitanika odgovorio je da ne zna (31 %). Prirodna baština zastupljenija je za 28 %, a kulturna baština za svega 15 % ispitanika. Četvrtina ispitanika smatra da su prirodna i kulturna baština podjednako zastupljene (sl. 3). Prirodna baština zastupljenija je u brošurama, na razgledni-

The correlation coefficient of Pearson established a statistical correlation between the number of visits to Međimurje and the age of the tourists ($r = 0.702$, $p = 0.000$). There is a statistically significant correlation between the selected variables, so it can be said that elderly tourists have visited Međimurje significantly more often than younger tourists, which was expected.

As the main motive for visiting the area, the largest number of respondents (46%), marked rest and relaxation, then health (*wellness*) facilities (23%) and natural beauty (11%). Cultural heritage, as the main motive for coming to Međimurje, was mentioned by only 7% of respondents. These are the main motives based on the supply of St. Martin, the growing recognition of the Međimurje wine route, and the developed sports and cycling infrastructure. Furthermore, they are a reflection of the significant investment of the private and public sector over the last twenty years in the tourist sector of Međimurje.

To the question: *Which heritage, natural or cultural, is more represented in tourist information about Međimurje?* The majority responded that they did not know (31%). Natural heritage was chosen by 28%, and cultural heritage by only 15% of respondents. One-fourth of the respondents believed that natural and cultural heritage were equally represented (Fig. 3). Natural heritage is represented in brochures,

Sl. 3. Struktura odgovora na pitanje *Koja je baština, prirodna ili kulturna, više zastupljena u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja?*

Fig. 3 Structure of the answer to the question: *What is the heritage, natural or cultural, more represented in tourist information about Međimurje?*

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017. godine)
Source: Research questionnaire (July, 2017)

cama i na internetskim stranicama ponajprije zato što ju je Turistička zajednica Međimurske županije u razvojnim planovima označila kao važniju za turistički razvoj Međimurja.

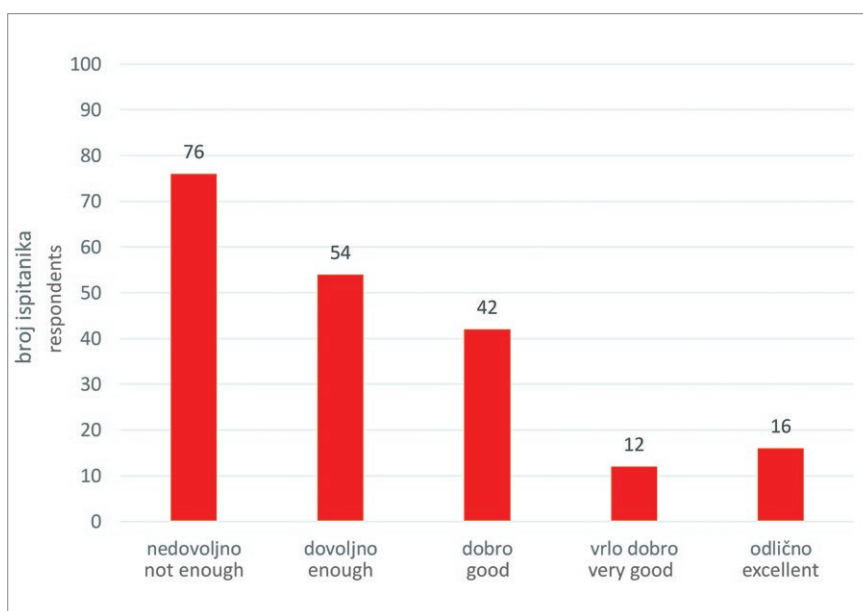
Statistički značajne razlike između ispitanika vezane uz percepciju zastupljenosti prirodne i kulturne baštine u izvorima informiranja o turističkoj ponudi utvrđene su hi-kvadrat testom ($\chi^2 = 30,957$; $df=2$; $p=0,000$). Najviše ispitanika (56 %) koji su posjetili Sveti Martin navode prirodnu baštinu kao dominantnu. Što se tiče Čakovca, 44 % ispitanika percipira kulturnu baštinu kao dominantnu, a ostatak otpada na neodlučne te na prirodnu baštinu kao manje zastupljenu među turistima u Čakovcu. Zaključno, možemo reći da postoji razlika između percepcije turističkih sadržaja u izvorima informiranja u ovisnosti o destinaciji anketiranja, što proizlazi iz ponude turističkih sadržaja u Svetom Martinu odnosno Čakovcu. U Čakovcu pretežu kulturno-baštinski sadržaji, dok u Sv. Martinu sadržaji vezani za prirodnu baštinu, rekreacijski i *wellness* turizam.

Na ljestvici od 1 (nedovoljno) do 5 (odlično) ispitanici su ocjenjivali u kojoj su mjeri upoznati s kulturnom baštinom Međimurja. Najveći udio ispitanika smatra da je nedovoljno upoznat s kulturnom baštinom Međimurja (38 %). Ocjenom dovoljan, svoju upoznatost s kulturnom baštinom, oci-

postcards, and on the county's website primarily because the Tourist Board of Međimurje County marked it as more important for the tourist development of Međimurje in its development plans.

The statistically significant difference among the respondents regarding the perception of the representation of natural and cultural heritage in tourist information sources was determined by the chi-square test ($\chi^2 = 30.957$; $df = 2$; $p = 0.000$). Most of the respondents (56%) who visited St. Martin mentioned natural heritage as dominant. As far as Čakovec was concerned, 44% of respondents perceive cultural heritage as dominant, while the rest of them are wasteful and undisturbed as natural heritage as less represented among tourists in Čakovec. In conclusion, we can say that there is a difference between the perception of tourist facilities in sources of information depending on the destination of the survey, which stems from the supply of tourism facilities in St. Martin or Čakovec. In Čakovec there are more cultural sites, while in Sv. Martin there are more sites related to natural heritage, or recreational and wellness tourism.

On a scale of 1 (not enough) to 5 (excellent) respondents evaluated the extent to which they were introduced to the cultural heritage of Međimurje. The largest share of respondents is considered to be unfamiliar with the cultural heritage of Međimurje (38%), 27% of respondents rated their familiarity with the cultural heritage as

Sl. 4. Stavovi ispitanika o stupnju upoznatosti s kulturnom baštinom Međimurja
Fig. 4 Attitudes of the respondents about the level of acquaintance with the cultural heritage of Međimurje

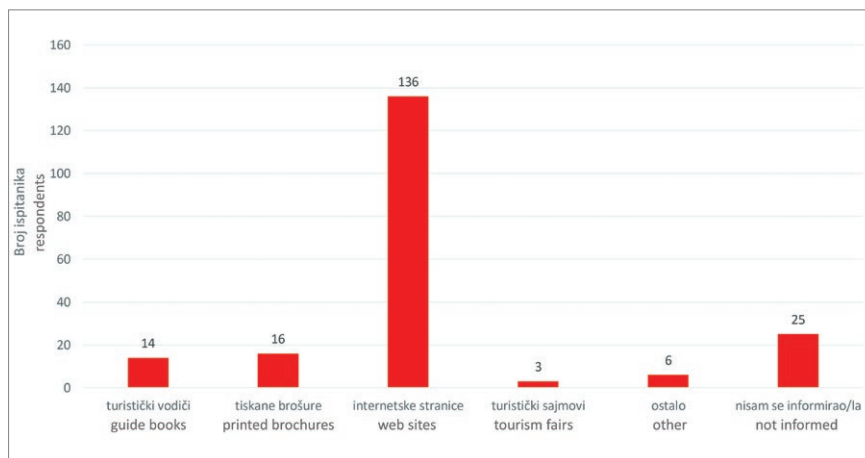
Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017. godine)
Source: Research questionnaire (July, 2017)

jenilo je 27 % ispitanika, dobar 21%, vrlo dobar 6 %, a odličan 8 % ispitanika (sl. 4). Ovi podaci upućuju na nedovoljnu upoznatost turista kulturnom baštinom zbog čega se rad na promotivnim aktivnostima nameće kao potreba. Uporabom promotivnih alata i intenzivnijim oglašavanjem, može se postići bolja upoznatost turista kulturno-baštinskim sadržajima u Međimurju.

Kao glavni izvor informacija o kulturnoj baštini Međimurja najveći broj ispitanika (68 %) navodi internetske stranice. Tiskane brošure navodi 8 %, a turističke vodiče 7 % ispitanika. Udio od 13 % ispitanika uopće se nije informirao o kulturnoj baštini prije dolaska u Međimurje (sl. 5). Suvremeni trendovi dominantno su usmjereni korištenju internetskih platforma za informiranje potencijalnih turista i postupno potiskuju tiskane brošure i vodiče. Statistički značajna razlika između izvora informiranja o kulturno-baštinskoj ponudi Međimurja i njihove dobi utvrđena je jednosmjernom analizom varijance (ANOVA) ($F=30,696$; $df=3$; $p=0,000$). Internetske stranice ($M=33,29$; $SD=10,317$) izrazito dominiraju u mlađoj populaciji, a turistički vodiči ($M=52,43$; $SD=15,878$) i tiskane brošure ($M=55,13$; $SD=9,366$) kod starijih ispitanika. Možemo zaključiti da su izvori informiranja o kulturno-baštinskoj ponudi Međimurja u ovisnosti o dobi, odnosno turisti koriste sadržaje informiranja sukladno svojim navikama. Mlađi turisti koriste se više internetskim sadržajima, a stariji turisti tiskanim sadržajima.

being “enough”, 21% of respondents rated it as “good”, 6% “very good” and 8% as “excellent” (Fig. 4). These data indicate that tourists are insufficiently acquainted with cultural heritage in Međimurje, which is why promotional activities should be improved. With the use of promotional tools and more intense advertising, it is possible to make tourists better acquainted with cultural heritage sites in Međimurje.

As the main source of information about the cultural heritage of Međimurje, the largest number of respondents (68%) cited web sites. Printed brochures were cited by 8% of the respondents, and 7% of respondents cited guide books. A considerable number (13%) of respondents did not know anything about the area’s cultural heritage before coming to Međimurje (Fig. 5). Contemporary trends are dominated by the use of internet platforms to inform potential tourists and they are gradually surpassing printed brochures and guidebooks. The statistically significant difference between the sources of information on the cultural heritage supply of Međimurje in relation to the tourists age was determined by one-way variance analysis (ANOVA) ($F = 30.696$; $df = 3$; $p = 0.000$). Websites ($M = 33.29$, $SD = 10.317$) are the dominant source of information among the younger population, while guidebooks ($M = 52.43$; $SD = 15.878$) and printed brochures ($M = 55.13$, $SD = 9.366$) are mainly used by older tourists. We can conclude that the sources of information about the cultural heritage supply of Međimurje depends on the age of the tourists, using information content according to their previous habits. Younger tourists use more internet content, and older tourists use more printed content.

Sl. 5. Glavni izvori informacija o kulturnoj baštini Međimurja
Fig. 5 The main sources of information on the cultural heritage of Međimurje

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017. godine)
Source: Research questionnaire (July, 2017)

Najveći broj ispitanika (43 %) posjetio je samo jedan objekt kulturne baštine u Međimurju. Iza njih, sa značajnim udjelom, slijede ispitanici koji nisu posjetili ni jedan baštinski objekt (31 %), a najmanje je onih ispitanika koji su posjetili dva ili više objekata (26 %). Kao uvjerljivo najposjećeniji objekt ispitanici navode Stari grad Čakovec, a zatim zaštićenu kulturno-povijesnu cjelinu grada Čakovca te crkvu sv. Jeronima u Štrigovi. Općenito, prema mišljenju turista, slaba posjećenost kulturno-baštinskih objekata rezultat je nedovoljne upoznatosti turista s kulturnom baštinom, preslabe povezanosti baštinskih objekata sa zabavnim i kulturnim manifestacijama te visokih cijena ulaznica.

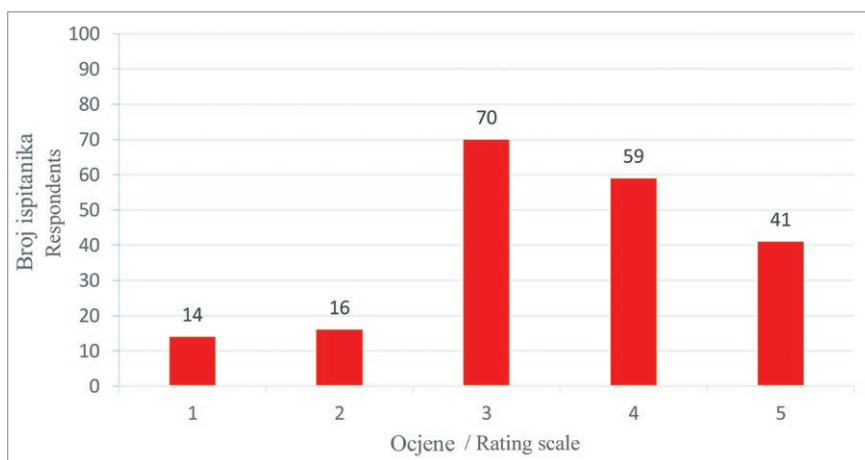
Na pitanje *U kojoj je mjeri kulturna baština u Međimurju jedinstvena?* najveći broj ispitanika je na ljestvici od 1 (uobičajena) do 5 (u visokoj mjeri jedinstvena) dao ocjenu 3 (33 %), a najmanji ocjenu 1 (7 %). Ocjenu 5 dalo je 20 % ispitanika. Iz dobivenih podataka vidljivo je da turisti percipiraju kulturnu baštinu Međimurja u značajnoj mjeri jedinstvenom (sl. 6) iz čega proizlazi da turistička baština Međimurja ima dobar turistički potencijal.

Zadovoljstvo ispitanika dobivenim informacijama o baštinskom objektu za vrijeme obilaska ocjenjivano je na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 = izrazito nezadovoljan, 2 = uglavnom nezadovoljan, 3 = ni zadovoljan, ni nezadovoljan, 4 = uglavnom zadovoljan i 5 = izrazito zadovoljan. Od 69 % ili 147 ispitanika koji su posjetili barem jedan objekt

The largest number of respondents (43%) visited only one cultural heritage site in Međimurje. They were followed by, with a significant proportion, tourists who did not visit any heritage objects (31%), and then by those who visited two or more objects (26%). The respondents mentioned the Old Town of Čakovec as the object visited significantly more often than others, and then the protected cultural and historical part of the town of Čakovec and the church of St Jerome in Štrigova. In general, according to tourists, the low number of visits to cultural and heritage sites is the result of insufficient information available to tourists regarding cultural heritage sites, an insufficient connection of heritage sites with entertainment and cultural events, and high ticket prices.

The question: *To what extent is the cultural heritage in Međimurje unique?* was rated on a scale of 1 (common) to 5 (highly unique), and the highest number of respondents chose 3 (33%), while lowest number of respondents chose 1 (7%). Twenty percent of respondents rated this question with the grade 5. From the data obtained it is evident that tourists perceived the cultural heritage of Međimurje as unique to a considerable extent (Fig. 6) so it can be deduced that the cultural heritage of Međimurje has good tourist potential.

The satisfaction of the respondents with information on heritage sites during their tour was evaluated on a scale from 1 to 5, with 1 being extremely dissatisfied, 2 mostly dissatisfied, 3 neither satisfied nor dissatisfied, 4 mostly satisfied and 5 extremely satisfied. Of the 69% or 147 respondents who visited at least one cultural heritage object, most

Sl. 6. Stavovi ispitanika o jedinstvenosti kulturne baštine u Međimurju (1 – uobičajena, 5 – jedinstvena u visokoj mjeri)
Fig. 6 The attitudes of the respondents about the uniqueness of the cultural heritage in Međimurje (1 – common, 5 – highly unique)

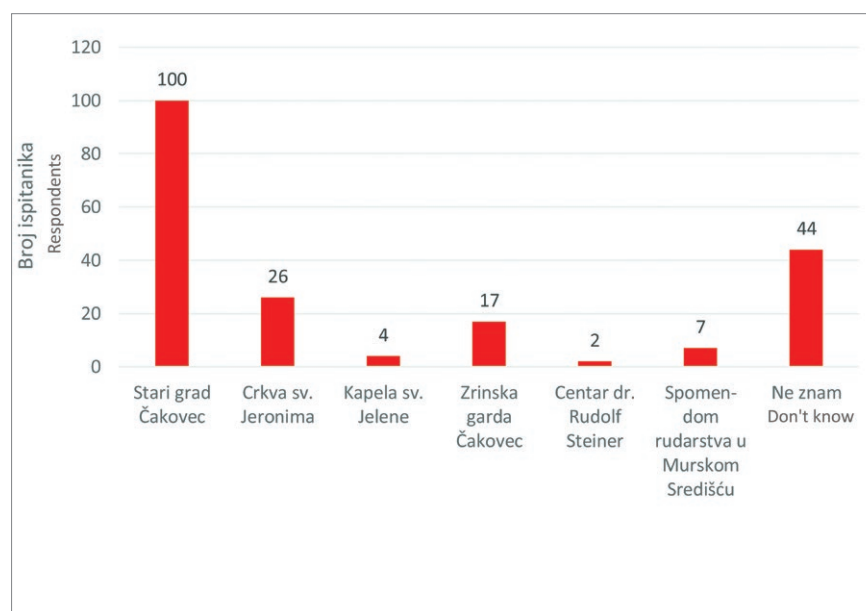
Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017. godine)
Source: Research questionnaire (July, 2017)

kulturne baštine najviše njih (48 %) bilo je uglavnom zadovoljno informacijama o objektu koje su dobili za vrijeme obilaska. Izrazito zadovoljno bilo je 26 % ispitanika dok je izrazito nezadovoljnih i uglavnom nezadovoljnih zajedno bilo svega 8 % ispitanika. Ni zadovoljnih ni nezadovoljnih bilo je 18 % ispitanika. Ovako visoki udio uglavnom i izrazito zadovoljnih rezultat je činjenice da je najviše ispitanika obišlo Stari grad Čakovec, kulturno-povijesnu cjelinu grada Čakovca i crkvu sv. Jeronima, a ti objekti, za razliku od ostalih, nude mogućnost stručnog vodstva te su označeni informativnim panelima.

Za najveći broj ispitanika (50 %) najveće je kulturno-baštinsko dobro u Međimurju Stari grad Čakovec. Slijede ga crkva sv. Jeronima koju je odabralo 13 % i Zrinska garda Čakovec za koju se odlučilo 9 % ispitanika. Značajan udio ispitanika (22 %) izjasnio se da ne zna koje je najveće kulturno-baštinsko dobro Međimurja (sl. 7). Stari grad Čakovec najviše je turistički valoriziran kulturno-baštinski objekt koji ostvaruje i najveći turistički promet. Dominantan broj posjetitelja čine školske grupe, a u planu su velika ulaganja u modernizaciju postava i informatizaciju financiranu sredstvima iz europskih strukturnih investicijskih fondova s ciljem povećanja turističkog prometa i proširenja profila posjetitelja.

of them (48%) were mostly satisfied with the information they had received during the tour. Very satisfied described 26% of respondents, while only 8% of respondents were extremely dissatisfied or mostly dissatisfied. Neither satisfied nor dissatisfied described 18% of respondents. Such a high proportion of mainly and extremely satisfied visitors is the result of the fact that most of the respondents visited the Old Town of Čakovec, the cultural and historical part of the town of Čakovec, and the church of St. Jerome. These sites, unlike others, offer professional guides and are labelled with information placards.

For the largest number of respondents (50%) the greatest cultural and heritage good in Međimurje was the Old Town of Čakovec, followed by the church of St. Jerome, chosen by 13%, and Zrinski Guard Čakovec, which was chosen by 9% of respondents. A significant proportion of respondents (22%) stated that they did not know which was the greatest cultural and heritage good of Međimurje (Fig. 7). The old town of Čakovec is the cultural and heritage site that is most valorised for tourism and has the largest number of tourist visits, predominantly from school groups. Major investments in the modernisation of the exhibitions and computerisation funded by European Structural Funds, are planned with the aim of increasing the number of tourists and diversifying visitor profiles.

Sl. 7. Stavovi ispitanika o najvećem kulturno-baštinskom dobru Međimurja
Fig. 7 Attitudes of respondents about the greatest cultural-heritage good of Međimurje

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017. godine)
Source: Research questionnaire (July, 2017)

Statistički značajna razlika između percepcije turistički najatraktivnijega kulturno-baštinskog dobra Međimurja i dobi turista utvrđena je jednosmjernom analizom varijance (ANOVA) ($F=45,803$; $df=2$; $p=0,000$). Zrinski Guard (M=22,78; SD=6,656) izrazito dominira kod mlađe populacije, dok Stari grad Čakovec (M=42,09; SD=11,346) i crkva svetog Jeronima (M=56,19; SD=13,813) dominiraju u starijoj populaciji. Iz navedenog možemo zaključiti da percepcija najatraktivnijega dobra kod turista ovisi i o njihovoj dobi.

Ispitano je i mišljenje ispitanika o zastupljenosti kulturne baštine u turističkoj ponudi Međimurja. Najviše je ispitanika zastupljenost kulturne baštine na ljestvici od 1 do 5 ocijenilo ocjenom 2 (34 %). Ocjenu 1 dalo je čak 30 %, a ocjenu 3 (22 %) ispitanika. Najmanje ispitanika (6 %) dalo je ocjenu 5, a ocjenu 4 dalo je njih 8 %. Stav je turista da je kulturna baština nedovoljno zastupljena u turističkoj ponudi, a što je ponajprije posljedica njezine manje uključenosti u sredstva informiranja o turističkoj ponudi Međimurja, nedovoljne pripremljenosti baštinskih objekata za turističku valorizaciju i veće orijentiranosti turističkih zajednica prema valorizaciji prirodno-baštinskih sadržaja.

Na predzadnje pitanje *Koliki turistički potencijal, prema Vašem mišljenju, ima kulturna baština Međimurja?* najveći je broj ispitanika na ljestvici od 1 (nema nikakav turistički potencijal) do 5 (ima veliki turistički potencijal) dao ocjenu 4 (47 %). Ocjenu 5 dalo je 28 % ispitanika, a ocjenu 3 njih 21 %. Zanimljivo je da ni jedan ispitanik nije ocijenio turistički potencijal kulturne baštine negativnom ocjenom (sl. 8). Turistički potencijal kulturne baštine Međimurja turisti su ocijenili visokim ocjenama što čini osnovu za njezinu veću participaciju u turističkoj djelatnosti.

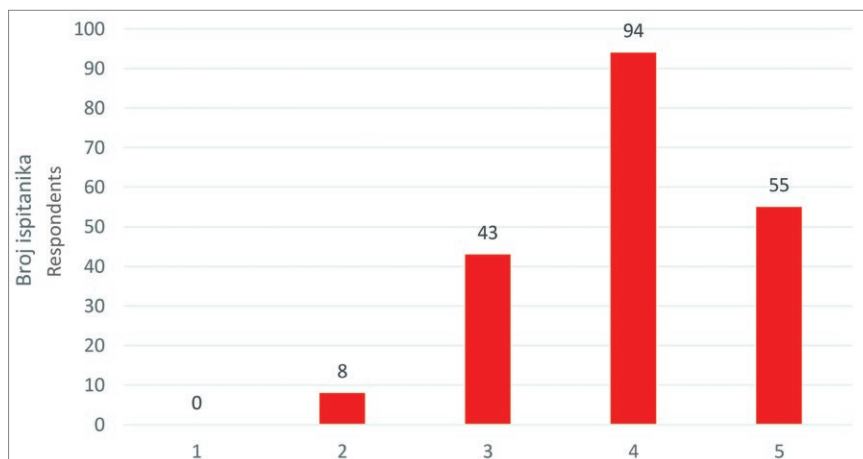
Na kraju anketnoga upitnika postavljen je zahtjev ispitanicima da navedu svoje prijedloge za uspješnije korištenje kulturne baštine Međimurja u turizmu. Gotovo polovica ispitanika (48 %), nije navela ni jedan prijedlog već su uglavnom odgovarali sa „ne znam“ i „nemam prijedloga“ ili pak uopće nisu odgovorili na pitanje, a što se može objasniti nedovoljnim poznavanjem kulturne baštine u

The statistically significant difference between the perceptions of the most attractive tourist and cultural heritage of Međimurje and the age of tourists was determined by one-way variance analysis (ANOVA) ($F = 45.803$; $df = 2$; $p = 0.000$). Zrinski Guard (M = 22.78; SD = 6.656) dominates predominantly among the younger population, while the Old Town of Čakovec (M = 42.09; SD = 11.346) and St. Jerome's Church (M = 56.19; SD = 13.813) dominate among the older population. It can be concluded from this that the perception of the most attractive sites in the tourists' view depends on their age.

The opinions of the respondents on the representation of cultural heritage in the tourist offering of Međimurje was also examined. On a scale from 1 to 5 (with 1 being the worst and 5 being the best) most of the respondents rated cultural heritage 2 (34%). As many as 30% of the respondents rated it 1, and 22% of the respondents rated it 3. The lowest number of respondents (6%) gave it a 5, and 8% gave it 4. It is the view of the tourists that cultural heritage is insufficiently represented in the tourism supply, which is primarily due to its lesser involvement in information about the tourism supply of Međimurje, insufficient preparation of heritage sites for tourism valorisation, and greater orientation of tourism communities towards valorisation of natural heritage.

The next question: *How much tourism potential, in your opinion, does cultural heritage of Međimurje have?* was also rated on a scale of 1 (no tourism potential) to 5 (great tourism potential) and the largest number of respondents gave it a score of 4 (47%). A score of 5 was given by 28% of respondents, and score of 3 by 21% of respondents. It is interesting that no respondent rated the tourism potential of cultural heritage with a negative rating (Fig. 8). The tourism potential of Međimurje is rated by tourists with high marks, which is the basis for its greater participation in tourist activity.

At the end of the survey, respondents were asked to submit their proposals for more successful use of the cultural heritage of Međimurje in tourism. Almost half of the respondents (48 %) did not make any suggestions and mostly answered "I do not know" and "I have no suggestions" or they did not answer the question at all, which can be explained by their lack of knowledge about the cultural herit-

Sl. 8. Stavovi ispitanika o turističkom potencijalu kulturne baštine Međimurja (1 – nema nikakav turistički potencijal, 5 – ima veliki turistički potencijal)
Fig. 8 Attitudes of tourists about the tourism potential of the cultural heritage of Međimurje (1 - no tourism potential, 5 - great tourism potential)

Izvor: Anketno istraživanje (srpanj 2017. godine)
Source: Research questionnaire (July, 2017)

Međimurju te nezainteresiranošću ispitanika za ovu temu. Oni ispitanici koji su odgovorili na postavljene zahtjev najčešće su predlagali

- *više oglašavanja na internetskim stranicama*
- *jeftinije ulaznice u muzeje*
- *kvalitetnije reklamiranje objekata kulturne baštine*
- *opremanje baštinskih objekata informatičkim i video tehnologijama*
- *prilagođavanje radnoga vremena muzeja potrebama turista*
- *više zabavnih i kulturnih manifestacija vezanih uz baštinske objekte*
- *veću prisutnost na turističkim sajmovima*
- *češće autobusne linije od Čakovca do udaljenijih baštinskih objekata.*

Rezultati intervjuiranja direktora turističkih zajednica

Dubinski intervju obavljen je s direktorima (voditeljima) turističkih zajednica koje djeluju na području Međimurja. Osim turističke zajednice Međimurske županije u Međimurju djeluje šest turističkih zajednica gradova i općina (gradova Čakovca, Preloga i Murskog Središća te općina Nedelišće, Štrigova i Sveti Martin na Muri). Osnivane su uglavnom prije 15 – 20 godina usporedno s intenzivnim razvojem turizma na području Međimurja. Većinom njih upravljaju voditelji, a ne direktori (kako to predviđa *Zakon*

age of Međimurje and lack of interest in the topic. The respondents who responded to the question most often suggested:

- *more advertising on web sites*
- *cheaper tickets to museums*
- *better promotion of cultural heritage objects*
- *equipping heritage sites with information and video technology*
- *adapting the museum's opening hours to the needs of tourists*
- *more fun and cultural events related to heritage sites*
- *greater presence at tourist fairs*
- *more frequent bus lines from Čakovec to distant heritage sites.*

Results of interviewing the directors of tourist boards

In-depth interviews were conducted with the directors (managers) of tourist boards operating in the area of Međimurje. Beside the Tourist board of Međimurje County, there are six tourist boards of towns and municipalities in Međimurje (in the towns of Čakovec, Prelog, and Mursko Središće, and the municipalities of Nedelišće, Štrigova and Sveti Martin na Muri). They were founded mainly 15 to 20 years ago, in parallel with the intensive development of tourism in the area of Međimurje. Most of them are managed by managers rather than by directors (as

o turističkim zajednicama), prvenstveno zato što nemaju zakonom propisanu odgovarajuću stručnu spremu.

Intervjuirani direktori (voditelji) turističkih zajednica kao najvažniji lokalitet kulturne baštine s najvećim turističkim potencijalom koji čini osnovu razvoja turizma u Međimurju navode Stari grad Čakovec, a uz njega još i:

- crkvu sv. Jeronima u Štrigovi
- kulturno-povijesnu cjelinu grada Čakovca s crkvom sv. Nikole
- kapelu sv. Jelene u Šenkovcu
- dvorac Feštetić u Pribislavcu
- crkvu sv. Jakoba u Prelogu
- crkvu Uznesenja BDM u Svetoj Mariji
- crkvu sv. Martina u Sv. Martinu na Muri
- mlin na rijeci Muri u Žabniku
- crkvu Presvetoga Trojstva u Nedelišću
- spomen-dom rudarstva Cimper u Murskom Središću
- arheološki lokalitet iz doba rimske antike- Ferencica kod Preloga
- pilove po Međimurju

Glavni razlozi zbog kojih su kazivači navedene baštinske objekte označili kao najvažnije i s najvećim turističkim potencijalom su:

- *njihova velika umjetnička vrijednost*
- *velika povijesna vrijednost*
- *najveći interes turista za navedene objekte*
- *važnost za vjerski život ljudi*
- *sadržaji u baštinskim objektima i oko njih (muzejski postavi, ugostiteljski sadržaji)*
- *neki od navedenih objekata upisani su u Registar kulturnih dobara RH kao dobra od nacionalnoga značenja.*

Kazivači smatraju da je turistički potencijal kulturne baštine Međimurja *dobar* odnosno *velik* i to prvenstveno *zbog njezine povijesne i umjetničke vrijednosti te nacionalno značajne baštine obitelji Zrinski*. Jedinstveni su u stavu da je kulturna baština *nedovoljno iskorištena u turističkoj ponudi Međimurja*, a kao glavne razloge za to navode: *nedovoljnu prezen-*

envisaged by the Tourist Board Act), primarily because directors do not have the required professional qualifications prescribed by Croatian law.

The interviewed directors of the tourist boards mentioned the Old Town of Čakovec as the most important cultural heritage site with the greatest tourist potential, which is the basis for tourism development in Međimurje, followed by:

- The Church of St. Jerome in Štrigova
- The cultural and historical part of the Town of Čakovec with Church of St. Nicholas
- The Chapel of St. Helen in Šenkovec
- Feštetić Castle in Pribislavac
- The Church of St. Jacob in Prelog
- The Church assumption of HVM in Sveta Marija
- The Church of St. Martin in Sv. Martin na Muri
- The mill on the river Mura in Žabnik
- The Church of the Holy Trinity in Nedelišće
- The Mining Memorial Site “Cimper” in Mursko Središće
- Archaeological site from Roman times - Ferencica near Prelog
- Wayside crosses in Međimurje

The main reasons why these heritage sites were listed as the most important and with the greatest tourist potential are:

- *their great artistic value*
- *their great historical value*
- *the greatest interest of tourists for the mentioned sites*
- *importance for people's religious life*
- *facilities in and around the heritage sites (museum exhibitions, catering facilities)*
- *some of the above mentioned objects are listed in the Register of Cultural Goods of the Republic of Croatia as goods of national significance.*

The interviewees believe that the tourism potential of the cultural heritage of Međimurje is *good* i.e. *great*, primarily because of its *historical and artistic value and the nationally significant heritage of the Zrinski family*. They are united in the view that cultural heritage is *insufficiently utilised in the tourism supply of Međimurje*, and the main reasons for this

taciju kulturne baštine, premalo sadržaja i aktivnosti vezanih uz baštinske objekte te nedovoljno ljudskih i financijskih kapaciteta. Također, ističu da se kulturna baština koristi znatno manje od prirodne u aktualnoj turističkoj ponudi, a za to glavne razloge vide u: većem interesu turista za prirodne sadržaje, većoj prisutnosti prirodne baštine u promotivnim materijalima te u boljoj povezanosti prirodne baštine sa sportsko-rekreacijskom i eno-gastronomskom ponudom.

Na kraju dubinskoga intervjua direktori (voditelji) turističkih zajednica zamoljeni su da naведу svoje prijedloge za uspješnije integriranje kulturne baštine u turističku ponudu Međimurja.

Ovo su njihovi prijedlozi:

- *više financijskih sredstava uložiti u promociju kulturne baštine*
- *iz natječaja i fondova EU-a povući veća financijska sredstva za obnovu baštinskih objekata i njihovo uključivanje u turističku djelatnost*
- *objekte kulturne baštine opremiti modernim tehnologijama (video, hologrami, informatička oprema)*
- *uklopiti baštinske objekte u raširene biciklističke rute po Međimurju*
- *povezati baštinske objekte s određenim selektivnim oblicima turizma (sportsko-rekreacijskim, zdravstvenim, eno-gastro i poslovnim turizmom)*
- *educirati turističke djelatnike i lokalno stanovništvo o kulturnoj baštini Međimurja*
- *povezati važnije baštinske objekte u jedinstven turistički proizvod*
- *osnovati Ekomuzej Međimurja radi povezivanja, interpretacije i promocije materijalne i nematerijalne baštine*
- *organizirati više sadržaja i manifestacija u baštinskim objektima i oko njih*
- *kvalitetno promovirati kulturnu baštinu koristeći potencijal novih tehnologija i alata.*

Svi su kazivači istakli potrebu uspješnije integracije baštinskih objekata u turističku djelatnost te osobno nezadovoljstvo sadašnjom valorizacijom kulturne baštine.

are: *insufficient presentation of cultural heritage; too few facilities and activities related to heritage sites; and insufficient human and financial capacity.* They also point out that cultural heritage sites are utilised less than natural heritage sites in the current tourism supply and the main reasons for this are: *the interest of tourists for natural sites; greater presence of natural heritage in promotional materials; and better connection of natural heritage sites with sports and recreation and wine tasting and gastronomy tourism.*

At the end of the in-depth interviews, the directors (managers) of tourist boards were asked to submit their proposals for a more successful integration of cultural heritage into the tourism supply of Međimurje.

Their suggestions are as follows:

- *invest more financial resources in the promotion of cultural heritage*
- *withdraw more financial resources for the renovation of heritage sites and their inclusion in tourism from EU funds*
- *equipping cultural heritage sites with modern technology (video, holograms, IT equipment)*
- *incorporate heritage sites into expansive cycling routes round Međimurje*
- *link heritage sites with certain selective forms of tourism (sport and recreation, health, wine tasting and gastronomy and business tourism)*
- *educate tourists and locals about the cultural heritage of Međimurje*
- *link important heritage sites to a unique tourism product*
- *establish the Ecomuseum of Međimurje to connect, interpret and promote the tangible and intangible heritage*
- *organise more facilities and events in and around heritage sites*
- *promote cultural heritage with the potential of new technologies and tools.*

All of the interviewees emphasised the need for more successful integration of heritage sites into tourism activities and personal dissatisfaction with the present valorisation of cultural heritage.

Rasprava

Dubinskim intervjuom utvrđeni su stavovi direktora turističkih zajednica o turističkom potencijalu i valorizaciji kulturne baštine u turizmu Međimurja, a anketnim istraživanjem ispitan je profil izletnika i turista koji posjećuju Međimurje te njihovi stavovi o istoj temi.

Glavni su motivi dolaska turista i izletnika u Međimurje odmor, relaksacija i *wellness*. Kulturnu baštinu kao glavni motiv dolaska navodi 7 % ispitanika, što je sukladno podatku koji se navodi u literaturi (npr. McKercher i Du Cros, 2002) prema kojemu turisti primarno motivirani kulturom čine od 5 do 15 % ukupnoga broja turista.

Od ukupnog broja anketiranih ispitanika njih 28 % smatra da je prirodna baština zastupljenija od kulturne u informacijama o turističkoj ponudi Međimurja, dok je onih koji smatraju da je zastupljenija kulturna baština gotovo upola manje (15 %). Utvrđeno je da najveći broj ispitanika smatra da je u Svetom Martinu zastupljenija prirodna, a u Čakovcu kulturna baština. Kako u turističkoj ponudi Čakovca dominiraju kulturno-baštinski, a u Svetom Martinu prirodni i *wellness* sadržaji može se zaključiti da ovakvi stavovi ispitanika proizlaze iz ponude turističkih sadržaja u tim dvjema destinacijama.

Anketno istraživanje pokazalo je također da su turisti i izletnici nedovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja. Razlog je tomu nezainteresiranost samih turista ali i loša promocija kulturne baštine na internetskim stranicama, u brošurama i vodičima. S obzirom na to da navedena sredstva informiranja objavljuju lokalne turističke zajednice može se zaključiti da im je za turističku promidžbu Međimurja prirodna baština važnija od kulturne. Stoga je nužna intenzivnija i kvalitetnija promidžba kulturne baštine, onakva kakvu je Zupanc (2010) utvrdio na prostoru Istre. Više od 2/3 anketiranih navodi internetske stranice kao glavni izvor informacija o kulturnoj baštini Međimurja. Brošure navodi svega 8 % ispitanika, a čak 13 % ispitanika nije se informiralo o kulturnoj baštini prije dolaska u Međimurje. Internetske stranice potiskuju tiskane medije i danas su uvjerljivo

Discussion

With the help of in-depth interviews, the views of the directors of tourist boards on tourist potential and valorisation of cultural heritage in tourism in Međimurje were established and the surveys examined the profile of excursionists and tourists visiting Međimurje and their views on the same topic.

The main reasons for the arrival of tourists and tourists in Međimurje are holidays, relaxation, and wellness. Cultural heritage was cited by 7% of the respondents as the main motive for visiting the area, which corresponds to the data cited in literature (e.g. McKercher and Du Cros, 2002), according to which tourists primarily motivated by culture make up 5 – 15% of the total number of tourists.

Of the total number of surveyed respondents, 28% thought that natural heritage is more represented than cultural heritage in the information on the tourism supply in Međimurje, while the proportion of those who considered cultural heritage to be more represented was much less (15%). It was established that most of the respondents in Sveti Martin considered the representation of natural heritage sites to be greater, and that the respondents in Čakovec felt cultural heritage to be more represented. As cultural and heritage sites dominate in the tourism supply of Čakovec, and natural heritage sites and wellness facilities dominate in Sveti Martin it can be concluded that such attitudes of respondents arise from the supply of tourist facilities in these two destinations.

The survey also showed that tourists and tourists are not well acquainted with the cultural heritage of Međimurje. The reason for this is the lack of interest on the part of the tourists themselves, but also the bad promotion of cultural heritage sites on the web pages, brochures, and guidebooks. Given that the aforementioned sources of information are published by the local tourist boards, it can be concluded that natural heritage is more important for the tourist promotion of Međimurje than cultural. For that reason, it is necessary to intensify and promote cultural heritage, as Zupanc (2010) found in Istria. More than two-thirds of the interviewees cited websites as the main source of information on the cultural heritage of Međimurje. Only 8% of the respondents mentioned brochures, and as many as 13% of respondents were not informed regarding cultural heritage before coming to Međimurje. Internet sites are pushing printed

najvažniji izvor informacija za izletnike i turiste, a intervjuirani direktori TZ-a ističu potrebu njihove veće uključenosti u promidžbu kulturne baštine i cjelokupne turističke ponude Međimurja. Jednosmjernom analizom varijance utvrđeno je da su internetske stranice glavni izvor informacija o kulturnoj baštini Međimurja za mlađu populaciju dok su za stariju populaciju to još uvijek turistički vodiči i tiskane brošure.

Za najveći broj anketiranih ispitanika (50 %) te za sve intervjuirane direktore (voditelje) turističkih zajednica u Međimurju najatraktivniji je kulturno-baštinski objekt s najvećim turističkim potencijalom Stari grad Čakovec. Slijede ga crkva sv. Jeronima, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, kapela sv. Jelene u Šenkovcu, dvorac Feštetić u Pribislavcu, crkva sv. Jakoba u Prelogu i dr. (sl. 9).

Utvrđena je statistički značajna razlika između percepcije turistički najatraktivnijega kulturno-baštinskog dobra Međimurja i dobi turista. Tako je za mlađu populaciju najatraktivnija Zrinska garda, a za stariju Stari grad Čakovec i crkva svetoga Jeronima. Međutim, uz najatraktivnije i drugi navedeni

media out and today they are the most important source of information for excursionists and tourists, and interviewed directors of tourist boards emphasised the need for their greater involvement in the promotion of cultural heritage and the entire tourism supply in Međimurje. The one-way variance analysis found that websites were the main source of information regarding cultural heritage of Međimurje for the younger population, while for the old population it was still guidebooks and printed brochures.

For the largest number of respondents (50%) and for all the interviewed directors of tourist boards in Međimurje, the most attractive cultural and heritage facility with the greatest tourism potential is the Old Town of Čakovec, followed by the Church of St. Jerome, the cultural and historical part of the town of Čakovec, the chapel of St. Helen in Šenkovec, Feštetić Castle in Pribislavec, the Church of St. Jacob in Prelog etc. (Fig. 9).

There was a statistically significant difference between the perception of the most attractive tourist cultural heritage site of Međimurje and the age of tourists. For the younger population the most attractive was Zrinski Guard and for the older tourists it was the Old Town of Čakovec and the Church of St. Jerome. How-

Sl. 9. Prostorni razmještaj najvažnijih objekata kulturne baštine u Međimurju

Fig. 9. Spatial distribution of the most important cultural heritage objects in Međimurje

Izvor / Source: Međimurje Press

kulturno-baštinski objekti čine jednu od osnova za razvoj turizma u Međimurju i to zbog interesa posjetitelja te zbog svoje povijesne, umjetničke i znanstvene vrijednosti.

Na kraju anketnoga upitnika i dubinskoga intervjua izletnici i turisti te direktori turističkih zajednica naveli su svoje prijedloge za uspješnije korištenje kulturne baštine u turizmu. Gotovo polovica anketiranih ispitanika nije navela ni jedan prijedlog, a za razliku od njih, svi su intervjuirani direktori TZ-a naveli svoje prijedloge. Kako su za intervjua naglašavali premala financijska sredstva s kojima raspolažu i koja se ulažu u baštinske objekte, njihovi su prijedlozi u prvom redu bili usmjereni na privlačenje više novaca iz proračuna ili iz fondova EU-a. Uz to su istakli i potrebu intenzivnijega uključivanja kulturno-baštinskih objekata u razvijenu mrežu turističkih biciklističkih staza po Međimurju, a za što također nedostaju financijska sredstva. Ostali njihovi prijedlozi odnose se na povezivanje baštinskih objekata u jedinstven turistički proizvod i bolje povezivanje kulturne baštine s određenim selektivnim oblicima turizma, a u jednom se dijelu podudara s prijedlozima anketiranih izletnika i turista (o intenzivnijem oglašavanju na internetu, opremanju baštinskih objekata modernim informatičkim tehnologijama i potrebi organiziranja više sadržaja i manifestacija vezanih uz baštinske objekte).

Na temelju provedenoga istraživanja moguće je predložiti kulturni itinerar koji se zasniva na najvrjednijim kulturno-baštinskim objektima Međimurja. Kulturni itinerar treba uključiti i objekte prirodne baštine koji se nalaze uz najvrjednije objekte kulturne baštine, a također treba povezati kulturni turizam s drugim komplementarnim oblicima turizma: ruralnim (pogotovo eno-gastro-nomskim), poslovnim i zdravstvenim. Obilazak kulturno-baštinskih objekata koje obuhvaća itinerar treba omogućiti posjetiteljima koji dolaze osobnim automobilima, autobusima ili biciklima po uređenim biciklističkim stazama. Ciljana su skupina turista aktivni, ali i pasivni kulturni turisti, odnosno oni koji putuju prvenstveno radi kulturne baštine, ali i oni kojima je kulturna baština tek usputni sadržaj.

U županijskoj turističkoj strategiji turistička se djelatnost ističe kao jedna od ključnih

ever, along with the most attractive ones, other cultural and heritage sites form the basis for the development of tourism in Međimurje because of the interest of visitors and their historical, artistic, and scientific value.

At the end of the survey and the in-depth interviews, excursionists and tourists and tourist board directors made their proposals for more successful use of cultural heritage in tourism. Almost half of the surveyed respondents did not make any suggestions, and unlike them, all of the interviewed directors of the tourist boards stated their suggestions. As the interviewees emphasised the scarce financial resources available, which are invested in heritage sites, their proposals were primarily aimed at attracting more money from the budget or from EU funds. In addition, they emphasised the need for more intensive inclusion of cultural and heritage sites in a developed network of tourist cycling trails in Međimurje, which could also use more financial resources. Other proposals refer to linking heritage sites to a unique tourism product and better linking of cultural heritage with certain selective forms of tourism, and in one part coincided with the suggestions of surveyed excursionists and tourists (about intensifying internet advertising, equipping heritage sites with modern information technology and the need of organizing more facilities and events related to heritage objects).

According to the survey of travellers and tourists and the interviews of the directors of tourist boards it is possible to propose a cultural itinerary, based on the most valuable objects of cultural heritage in Međimurje. This cultural itinerary should also include the objects of natural heritage which are found alongside the most valuable objects of cultural heritage, and connect cultural tourism with other complementary types of tourism: rural (especially wine tasting and gastronomy tourism); business and health. A tour of objects of cultural heritage which is included in the itinerary should be available for visitors who arrive by cars, buses, or bikes on planned bicycle tracks. The targeted group of tourists is represented by active, but also passive cultural tourists, i.e. those who travel mainly for cultural heritage, as well as those for whom cultural heritage is only an additional activity to explore.

In the Strategy for the Development of Tourism in Međimurje County, tourism has been put forward

djelatnosti koja s poduzetništvom, industrijom i poljoprivredom može doprinijeti snažnoj integraciji i osnaživanju ovih uspješnih djelatnosti međimurskog gospodarstva. Turistički proizvodni portfelj podijeljen je u tri velike kategorije. Prvu kategoriju čine proizvodi odmora: sportsko-rekreativni turizam, *wellness*-lječilišni turizam, eno-gastro turizam i kulturni turizam. U tom aspektu turističkoga proizvoda kulturni turizam predstavljaju obilasci znamenitosti i kulturne manifestacije. Drugu kategoriju proizvodnoga portfelja čine proizvodi poslovnoga turizma u koji spadaju poslovni turistički proizvodi i sportske pripreme, a u treću kategoriju, kategoriju posebnih proizvoda, ulazi tranzitni turizam. Na temelju analize strategije može se zaključiti da je kulturni turizam označen kao važan za turistički promet Međimurja, da bi u budućnosti trebao biti još važniji (iako nije naveden kao vodeći motiv dolaska turista) te da će s obzirom na kvantitativne pokazatelje kulturni turisti i u budućnosti biti srednje važni turisti za međimurski turizam.

Zaključak

Uključivanje kulturne baštine u turističku ponudu smatra se pomakom u kvaliteti turizma i činom povećanja konkurentnosti turističke destinacije. Uspješni su primjeri dokazali da kulturna baština može biti profitabilna, osobito kad se udruži s turističkim sektorom čime prestaje biti pasivni kulturni resurs i počinje aktivno sudjelovati u vlastitom financiranju i gospodarskom razvoju zajednice. Iako se rad usredotočuje na turističku valorizaciju kulturne baštine, on ističe i potrebu njezine zaštite. Valorizacija kulturne baštine mora biti u okvirima održivoga razvoja jer je baština osjetljiva na neprimjerene zahvate u prostoru i svaka stvorena neravnoteža protivna je njezinoj turističkoj atraktivnosti.

U radu su ispitane i potvrđene sve postavljene hipoteze. Rezultati anketnoga istraživanja provedenog među izletnicima i turistima pokazali su kako većina ispitanika svoju upoznatost kulturnom baštinom Međimurja smatra nezadovoljavajućom. To zapravo potvrđuje hipotezu (H1) da **turisti nisu dovoljno upoznati s kulturnom baštinom Međimurja** zbog

as one of the key activities which, alongside with entrepreneurship, industry and agriculture, can contribute to strong integration and successful strengthening of these activities in the economy of Međimurje. The tourism product portfolio is divided into three big categories. The first category is made up of products for relaxation: sport and recreational tourism; wellness and health tourism; wine tasting and gastronomy tourism; and cultural tourism. In terms of tourism products, cultural tourism is represented by tours of sights and cultural events. The second category of the product portfolio is made up of products for business tourism which include business tourism products and sport preparations, and the third category, the category of special products, includes transit tourism. On the basis of strategy analysis it can be concluded that cultural tourism is important for tourism in Međimurje and that it should be more important in the future (even though it isn't mentioned as the most important factor in the attractiveness to tourists) and that cultural tourists will be of medium importance for tourism in Međimurje with regards to quantitative indicators.

Conclusion

The inclusion of cultural heritage in the tourism supply is considered to be a shift in the quality of tourism and the act of increasing the competitiveness of a travel destination. Successful examples have proven that cultural heritage can be profitable, especially when it joins the tourism sector, thus ceasing to be a passive cultural resource and starting to actively participate in its own financing and the economic development of a community. Although this paper focuses on the tourism valorisation of cultural heritage, it also emphasises the need for its protection. Valorisation of cultural heritage must be done within the framework of sustainable development because heritage is susceptible to inappropriate interventions in space and any imbalance created is contrary to its attractiveness for tourists.

All hypotheses were examined and confirmed in the paper. The results of the survey conducted among excursionists and tourists showed that most of the respondents considered their familiarity with the cultural heritage of Međimurje to be unsatisfactory. This confirms the hypothesis (H1) that **tourists are not familiar enough with the cultural**

čega je nužna njezina kvalitetnija promidžba i interpretacija na internetskim stranicama, u brošurama i vodičima. Kvalitetna interpretacija kulturne baštine osnova je za njezinu turističku valorizaciju. Interpretacija oplemenjuje turističku ponudu, promiče baštinu kao identitetsko obilježje određenoga prostora te povećava vrijednost lokaliteta baštine u očima posjetitelja. Ona mora biti cjelokupna, odnosno mora zahvatiti širi kontekst od samoga kulturno-baštinskog lokaliteta (Richards, 1996).

Većina anketiranih izletnika i turista (3/4) ocijenila je turistički potencijal kulturne baštine Međimurja na ljestvici od 1 do 5 ocjenama 4 ili 5, a na pitanje *Kakav je turistički potencijal kulturne baštine u Međimurju?* svi su direktori (voditelji) turističkih zajednica odgovorili *dobar ili velik* iz čega se može zaključiti da kulturnu baštinu Međimurja ispitanici smatraju vrijednim potencijalom za turističku valorizaciju. Kada se tomu doda jedinstven stav direktora (voditelja) turističkih zajednica da se kulturna baština koristi znatno manje od prirodne u aktualnoj turističkoj ponudi te podatak da je gotovo polovica anketiranih izletnika i turista posjetila samo jedan, a čak 1/3 ni jedan objekt kulturne baštine na području Međimurja, možemo zaključiti da je potvrđena hipoteza (H2) prema kojoj **kulturna baština Međimurja ima dobar turistički potencijal koji nije dovoljno iskorišten.**

Treća hipoteza (H3) – **najvažnije je kulturno-baštinsko dobro Međimurja Stari grad Čakovec** – također je potvrđena jer su svi intervjuirani direktori (voditelji) turističkih zajednica u Međimurju te polovica anketiranih izletnika i turista naveli Stari grad Čakovec kao najvažniji objekt kulturne baštine s najvećim turističkim potencijalom. Planirana znatna sredstva za moderniziranje i informatičko opremanje muzejskoga postava u sklopu Staroga grada trebala bi mu u budućnosti povećati turističku atraktivnost.

Može se zaključiti da su rezultati anketnoga upitnika i dubinskoga intervjua potvrdili navedene hipoteze te činjenicu da u Međimurju postoje kulturno-baštinski objekti koji mogu biti osnova turističkoga razvoja – Stari grad Čakovec, kulturno-povijesna cjelina grada Čakovca, crkva sv. Jeronima u Štrigovi, kapela sv. Jelene u

heritage of Međimurje, which is why better promotion and interpretation on web pages, brochures, and guidebooks is necessary. Appropriate interpretation of cultural heritage represents the basis for its tourism valorisation. The interpretation enhances the tourism supply, promotes heritage as an identity of a given space and increases the value of the heritage site in the eyes of the visitor. It has to be comprehensive and it must capture a wider context than the cultural-heritage site itself (Richards, 1996).

On a scale from 1 to 5 most surveyed excursionists and tourists (75%) rated the travel potential of cultural heritage of Međimurje with the grades 4 or 5 and to the question of *What is the tourist potential of cultural heritage in Međimurje?* all directors of the tourist boards responded *good* or *great*, so it can be concluded that the cultural heritage of Međimurje is seen by the surveyed tourists and the interviewed directors as having valuable potential for tourism valorisation. When this is taken into consideration, along with the attitude of all of the directors of tourist boards that cultural heritage is utilised less than natural heritage in the current offering for tourism supply and the fact that almost half of the surveyed excursionists and tourists visited only one and one-third visited no cultural heritage sites in the County of Međimurje, we can conclude that the hypothesis (H2) according to which the **cultural heritage of Međimurje has a good tourism potential that is not sufficiently utilised** to have been confirmed.

The third hypothesis (H3) that **the most important cultural and heritage site of Međimurje is the Old Town of Čakovec** was also confirmed because all of the interviewed directors of tourist boards in Međimurje and half of the surveyed tourists and excursionists mentioned the Old Town of Čakovec as having the most potential for cultural tourism. The significant funds for modernisation and computerisation of the museum exhibitions within the Old Town that are planned to be invested should increase its appeal for tourists in the future.

It can be concluded that the results of the research questionnaire and the in-depth interviews confirmed the previously-mentioned hypothesis and the fact that there are cultural and heritage sites in Međimurje that can be the basis of the development of tourism - the Old Town of Čakovec, the cultural and historical part of the town of Čakovec, St. Jerome's Church in Štrig-

Šenkovcu, dvorac Feštetić u Pribislavcu i dr. Stari grad Čakovec najvažnije je kulturno-baštinsko dobro Međimurja s najvećim turističkim potencijalom, ponajprije zbog svoje povijesne, edukativne i znanstvene vrijednosti te zbog najvećeg zanimanja izletnika i turista. Turisti koji dolaze u Međimurje uglavnom nisu motivirani niti upoznati s kulturnom baštinom najviše zbog njezine nedovoljne promidžbe. Svi baštinski objekti ne mogu biti valorizirani kroz turizam, ali bi svakako trebalo aktivirati i uključiti više kulturno-baštinskih objekata u turističku ponudu, osobito one koje su izletnici i turisti označili kao najvrjednije. Kako bi se to ostvarilo, nove baštinske atrakcije treba kvalitetno predstaviti i povezati ih s komplementarnim oblicima turizma te s atrakcijama susjednih županija radi zajedničke turističke promidžbe i uspostave kulturnih ruta, a s ciljem privlačenja i duljega zadržavanja posjetitelja.

ova, the Chapel of St. Helen in Šenkovec, the Feštetić Castle in Pribislavec, etc. The Old Town of Čakovec is the most important cultural heritage good in Međimurje with the biggest potential in tourism, primarily because of its historical, educational, and scientific value, and also because of the high level of interest on the part of travellers and tourists. Tourists who come to Međimurje are usually not motivated by cultural heritage, nor do they know much about it because of its inadequate promotion. Not all cultural goods can be valorised through tourism, but the activation and inclusion of more objects of cultural heritage into the offering for tourists, especially those which travellers and tourism supply have marked as most valuable, is necessary. In order to achieve this, it is necessary to present new heritage attractions and connect them with complementary forms of tourism and the attractions of neighbouring counties for the purpose of joint promotion of tourism and the establishment of cultural routes with the aim of attracting and retaining more visitors.

Literatura Literature

- Boniface, P., Moulin C., 2001: Routeing Heritage for Tourism: making heritage and cultural tourism networks for socio-economic development, *International Journal of Heritage Studies* 7 (3), 237-248.
- Demonja, D., 2011: Kulturni turizam: hrvatska iskustva, *Antropologija* 11 (1), 181-205.
- Dragičević, V., Besermenji, S., Pivac, T., Ivkov-Džigurski, A., Košić, K., 2013: Evaluation of tourist attractiveness and museum management in Sombor and Apatin, *Acta geographica Slovenica* 53 (2), 405-413.
- Dumbović-Bilušić, B., 2015: *Krajolik kao kulturno nasljeđe – metode prepoznavanja, vrednovanja i zaštite kulturnih krajolika Hrvatske*, Printera grupa d.o.o., Zagreb.
- Du Cros, H., 2001: A new model to assist in planning for sustainable cultural heritage tourism, *International Journal of Tourism Research* 3 (2), 155-170.
- Faričić, J., 2007: Sastavnice kulturne baštine hrvatskog otočnog prostora i mogućnosti njihovoga društveno-gospodarskog vrednovanja, u: Bajs i dr. (ur.): *4. hrvatski geografski kongres – Zbornik radova*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 73-96.
- Graham, B., Ashworth, G.J., Tunbridge, J. E., 2000: *A Geography of Heritage: Power, Culture and Economy*, Arnold, London.
- Graham, B., 2002: Heritage as Knowledge: Capital or Culture ?, *Urban studies* 39, 1003-1017.
- Gredičak, T., 2008: Kulturna baština u funkciji turizma, *Acta Turistica Nova* (2), 196-218.
- Huges, H., Allen, D., 2005: Cultural tourism in Central and Eastern Europe: the views of „induced image formation agents“, *Tourism Management* 26 (2), 173-183.
- Jelinčić, D. A., 2008: *Abeceda kulturnog turizma*, Meandarmedia, Zagreb.
- Jelinčić, D. A., 2010: *Kultura u izlogu*, Meandarmedia, Zagreb.
- Leask, A., 2002: Scottish visitor attractions: managing visitor impacts, *Tourism Management* 23 (3), 265-279.
- Loulanski, T., Loulanski, V., 2015: The sustainable integration of cultural heritage and tourism, a metastudy, *Jurnal of Sustainable Tourism* 19 (7), 837-862.
- Marković, I., Fuerst-Bjeliš, B., 2015: Prostorni identitet kao pokretačka snaga razvoja turizma: komparativna analiza regija Bjelovara i Čakovca, *Hrvatski geografski glasnik* 77 (1), 71-88.
- Maroević, I., 2001: Koncept održivog razvoja u zaštiti kulturne baštine, *Socijalna ekologija* 10 (4), 235-246.
- McKercher, B., Du Cros, H., 2002: *Cultural Tourism; The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*, The Haworth Hospitality Press, New York.
- Milas, G., 2009: *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Millar, S., 1989: Heritage Management for Heritage Tourism, *Tourism Management* 10, 9-27.
- Opačić, V. T., 2017: Modeli turističkog vrednovanja kulturnog nasljeđa, u: Obad Šćitaroci, M. (ur.): *Zbornik radova znanstvenog kolokvija „Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog nasljeđa“*, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 28-32.
- Petrić, L., Jasenko, Lj., 2012: Potencijal turističke valorizacije nematerijalne kulturne baštine ruralnih područja Dalmacije, u: Crnjak Karanović, B. i dr. (ur.): *Identitet jadranskog prostora Hrvatske; retrospekt i prospekt*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, 211-232.

- Richards, G., 1996: Production and consumption of European cultural tourism, *Annals of Tourism Research*, 23 (2), 261-283.
- Richards, G., 2002: Tourism attraction systems: Exploring Cultural Behavior, *Annals of Tourism Research* 29 (4), 1048-1064.
- Smith, L., 2006: *Uses of Heritage*, Routledge, London i New York.
- Šakaja, L., 1998: Čimbenici prostorne organizacije kulturnih djelatnosti: primjer Hrvatske, *Društvena istraživanja* 33/34, 239-273.
- Timothy, D. J., 1997: Tourism and the personal heritage experience, *Annals of Tourism Research* 24 (3), 741-754.
- Timothy, D. J., Boyd, S. W., 2003: *Heritage Tourism*, Pearson Education Limited, Harlow.
- Tomljenović, R., Marušić, Z., 2009: *Stavovi i potrošnja posjetitelja kulturnih atrakcija i događanja u Hrvatskoj*, TOMAS kulturni turizam, Zagreb.
- Urošević, N., Afrić Rakitovac, K., 2018: *Modeli valorizacije kulturne baštine u održivom turizmu*, Znanstvena monografija, Pula.
- Vrtiprah, V., 2006: Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću, *Ekonomika misao i praksa* (2), 279-296.
- Zeppel, H., Hall, C., 1991: Selling Art and History: Cultural Heritage and Tourism, *Tourism Studies* (2), 29-45.
- Zupanc, I., 2010: *Pristup analizi prezentacije i vrednovanja baštine – primjer Istre*, Geografski odsjek PMF-a, doktorska disertacija, Zagreb.

Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (NN 158/08), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_12_152_4142.html (19.11.2018.).

Izvor
Source